

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

BURSA AMERİKAN KIZ KOLEJİNDE EĞİTİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi Sena KÖKNAR

0000-0002-3592-6319

BURSA

2023

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

BURSA AMERİKAN KIZ KOLEJİNDE EĞİTİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi Sena KÖKNAR

0000-0002-3592-6319

Danışman Adı

Prof. Dr. Muammer DEMİREL

BURSA

2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Ezgi Sena KÖKNAR

22/09/23

TEZ YAZIM KILAVUZU'NA UYGUNLUK ONAYI

“Bursa Amerikan Kız Kolejinde Eğitim” adlı yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Ezgi Sena KÖKNAR

22/09/23

Tezi Hazırlayan

Danışman Adı

Ezgi Sena KÖKNAR

Prof. Dr. Muammer Demirel

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Abamüslim AKDEMİR

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA BENZERLİK YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:22/09/2023

Tez Başlığı / Konusu: Bursa Amerikan Kız Kolejinde Eğitim

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç ve Tartışma kısımlarından oluşan toplam XVI + 64 sayfalık kısmına ilişkin, 22/09/23 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı benzerlik tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %16'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dâhil
- 3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları 'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları 'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir benzerlik içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı:	<u>Ezgi Sena KÖKNAR</u>
Öğrenci No:	<u>802071015</u>
Anabilim Dalı:	<u>Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı</u>
Programı:	<u>Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı</u>
Statüsü:	☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
Danışman:	

(Adı, Soyadı, Tarih)

Prof. Dr. Muammer Demirel

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda 802071015 Numara ile kayıtlı Ezgi Sena KÖKNAR'ın hazırladığı "Bursa Amerikan Kız Kolejinde Eğitim" konulu yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı,/..... /..... Günü saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin (başarılı/başarısız) olduğuna (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Prof. Dr. Muammer Demirel
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Akademik unvanı ile Adı SOYADI
.....Üniversitesi

Üye
Akademik unvanı ile Adı SOYADI
.....Üniversitesi

Üye
Akademik unvanı ile Adı SOYADI
.....Üniversitesi

Üye
Akademik unvanı ile Adı SOYADI
.....Üniversitesi

ÖZET

Yazar	Ezgi Sena KÖKNAR
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD
Bilim Dalı	Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Tezin Niteliği	Yüksek Lisans
Sayfa Sayısı	XVI + 64
Mezuniyet Tarihi	
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Muammer Demirel

BURSA AMERİKAN KIZ KOLEJİNDE EĞİTİM

Bu tez çalışması Amerikalı misyonerler tarafından kurulan Bursa Amerikan Kız Kolejini kuruluşunu, kuruluş amacını, misyonunu, eğitim ve öğretim faaliyetlerini, tanassur hadisesini ve kapatılışını incelemektedir. Araştırmanın yoğunluğunu Amerikan Board Teşkilatı ve misyonerlerinin Bursa'daki eğitim faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda tez çalışması başlıklara ayrılarak ele alınmıştır. Öncelikli olarak Bursa Amerikan Kız Kolejini kuruluşu, misyonerlere destek veren Amerikan Board Teşkilatı'nın faaliyetleri, misyonerlerin Bursa'da ki çalışmaları ve okulun kuruluşundaki tarihsel süreçten bahsedilmiştir. Bursa Amerikan Kız Kolejinde Eğitim Faaliyetleri kapsamında; Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen veriler incelenmiş, okulda okutulan derslerden bahsedilmiş, okulda kız öğrencilerin nasıl yetiştirildiğine dair bilgiler verilmiştir. Bursa Amerikan Kız Kolejinde Çalışan Misyoner Öğretmenler başlığı altında; okuldaki eğitim kadrosundan, misyoner öğretmenlerin faaliyetlerinden ve aldıkları maaşlardan bahsedilmiştir. Son olarak ise Bursa Amerikan Kız Kolejini kapatılma süreci incelenmiştir; okuldaki tanassur hadisesinin duyulması ile başlayan kapatılma süreci ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Amerikan, Bursa, Eğitim, Misyonerlik

ABSTRACT

Author	Ezgi Sena KÖKNAR
University	Bursa Uludag University
Department	Turkish and Social Studies Education USA
Branch of Science	Social Studies Education
Nature of the thesis	Master's Thesis
Number of pages	XVI + 64
Date of graduation	
Supervisor	Prof. Dr. Muammer Demirel

EDUCATION AT BURSA AMERICAN GIRLS COLLEGE

This thesis study examines the establishment, purpose of establishment, mission, education and training activities, tanassur incident and closure of Bursa American Girls College founded by American missionaries. The intensity of the research is the educational activities of the American Board Organization and its missionaries in Bursa. In this context, the thesis study has been discussed by dividing into titles. First of all, the establishment of Bursa American Girls College, the activities of the American Board Organization supporting missionaries, the work of missionaries in Bursa and the historical process in the establishment of the school were mentioned. Within the scope of Educational Activities at Bursa American Girls College; The data sent to the missionary house at the end of the year for the Bursa station within the Western Turkey Mission were examined, the courses taught at the school were mentioned, information was given about how female students were raised at the school. Under the title of Missionary Teachers Working at Bursa American Girls College; the educational staff at the school, the activities of missionary teachers and the salaries they receive were mentioned. Finally, the closure process of Bursa American Girls College was examined; the closure process that started with the hearing of the tanassur incident at the school was discussed.

Keywords: *American, Bursa, Education, Missionary*

TEŞEKKÜRLER

Yüksek lisans tez konusunun belirlenmesinde ilgisini ve desteğini esirgemeyen, akademik tecrübesi ve bilgi birikimi ile tezin tamamlanmasına yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Muammer Demirel'e katkılarından dolayı en içten teşekkürlerimi sunarım. Tez süreci araştırma safhasındaki yardımlarından ve teşviklerinden dolayı değerli hocam Prof. Dr. Fatih Demirel'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışma konusunun en önemli kaynaklarından birini Bilkent Üniversite'sinde yer alan Papers of the American Board of Commissioners for Foreign Missions adlı mikrofilmleri oluşturmaktadır. Bu mikrofilmleri benimle paylaştığı için Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'ne ve ayrıca kütüphanedeki çalışmalarım sırasında beni canıgönülden misafir eden kütüphane çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım. Tüm hayatım boyunca maddi ve manevi destekleriyle yanımda olan değerli aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ezgi Sena KÖKNAR

Bursa / 2023

ÖN SÖZ

Bursa gerek Osmanlı Devleti döneminde gerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti döneminde bütün güzellikleri ile çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapmış, farklı medeniyetleri barındırmış, farklı milletlere her zaman kucak açmıştır. Bu tez çalışmasında ise Bursa'nın zengin tarihinde barındırdığı, Amerikalı misyonerler tarafından kurulan ve amacı kız çocuklarını ahlaki öğretiler vasıtasıyla Hristiyan bir birey olarak yetiştirmek olan ve özellikle de Cumhuriyet Dönemi'nde tanassur hadisesi ile büyük ses getiren Bursa Amerikan Kız Koleji incelenmiştir. Bu çalışma çerçevesinde; çeşitli literatürler ve arşivler taranmış, Bilkent Üniversitesi ziyaret edilmiş ve üniversite kütüphanesi kaynaklarında yer alan Papers of the American Board of Commissioners for Foreign Missions mikrofilmler Türkçeye çevrilerek incelenmiştir. Çalışmamın başka araştırmacılara da katkısının olmasını diler ve Bursa Amerikan Kız Koleji yerine günümüz de var olan Muradiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi kuruluşunun tarihine bir nebze de olsa ışık tutmasını temenni ederim.

Ezgi Sena KÖKNAR

Bursa / 2023

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ YAZIM KILAVUZU'NA UYGUNLUK ONAYI	ii
YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA BENZERLİK YAZILIM RAPORU	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜRLER	vii
ÖN SÖZ	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
EK LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
1.BÖLÜM GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Problem Durumu	1
1.2.Araştırma Soruları	1
1.3.Araştırmanın Konusu ve Amacı	1
1.4.Araştırmanın Önemi	2
1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları	2
2.BÖLÜM YÖNTEM	3
2.1.Araştırmanın Modeli	3
2.2.Veriler Toplama Araçları	3
2.3.Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	3
3.BÖLÜM BULGULAR.....	4
3.1. Bursa Amerikan Kız Kolejini Kuruluşu	5
3.2. Bursa Amerikan Kız Kolejinde Eğitim Faaliyetleri	10
3.3. Bursa Amerikan Kız Kolejinde Çalışan Misyoner Öğretmenler.....	37

3.3.1. Bursa Amerikan Kız Kolejinde Görev Yapmış Bazı Misyoner Öğretmenlerin Biyografisi	41
3.3.1.1. Julia A. Rappleye.....	41
3.3.1.2. Theodore A. Baldwin	41
3.3.1.3. Ursula C. Clarke Marsh.....	41
3.3.1.4. Jeannie Louise Jillson.....	42
3.3.1.5 Annie T. Allen.....	42
3.3.1.6. Edith F. Parsons.....	42
3.4. Bursa Amerikan Kız Kolejinin Kapatılma Süreci	42
4.BÖLÜM SONUÇ VE TARTIŞMA	48
5.BÖLÜM	50
KAYNAKÇA	50
7.BÖLÜM	56
EKLER	56
ÖZGEÇMİŞ	64

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
1. 1317 yılı Hüdâvendigâr Vilâyeti Salnâme-i Resmîyesi, s. 334-335'te ki bilgiler	7
2. 1860 Yıllık Tablo Görünümü	11
3. 1862 yılına ait veriler	12
4. 1863 yılına ait veriler	13
5. 1865 yılına ait veriler	14
6. 1866 yılına ait veriler	15
7. 1867 yılına ait veriler	16
8. 1868 yılına ait veriler	17
9. 1871 yılına ait veriler	18
10. 1876 yılına ait veriler	19
11. 1877 yılına ait veriler	20
12. 1878 yılına ait veriler	21
13. 1879 yılına ait veriler	22
14. 1880 yılı Batı Bursa istasyonu için veriler	23
15. 1880 yılı Doğu Bursa istasyonu için veriler	24
16. 1883 yılına ait veriler	25
17. 1886 yılı Batı Bursa İstasyonu için veriler	26
18. 1886 yılı Doğu Bursa istasyonu için veriler	27
19. 1893 yılında Bursa Amerikan Kız Kolejinde Okutulan Dersler	29
20. 1900 Yılına Ait Yıl Sonu İstatistik Tablosu	31
21. 1911 Yılında Bursa İstasyonu İçin Ayrılan Ödenek	34
22. 1913 Yılında Bursa Yatılı Kız Okulu Eğitim Kadrosu ve Maaşları	40
23. 1914 Yılında Bursa Yatılı Kız Okulu Eğitim Kadrosu ve Maaşları	40
24. 1915 Yılında Bursa Amerikan Kız Kolejindeki Öğretmen Maaşları	41

EK LİSTESİ

<i>Ek</i>	<i>Sayfa</i>
1. Bursa Amerikan Kız Koleji Krokisi.....	56
2. Muradiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	57
3. Bursa Amerikan Kız Kolejine Ait Resimler.....	58
4. P.A.B.C.F.M Raporlarına Ait Bir Bölüm.....	59
5. P.A.B.C.F.M Raporlarına Ait Bir Bölüm 1867 Yılına Ait Yıllık Tablo Görünümü	60
6. P.A.B.C.F.M Raporlarına Ait Bir Bölüm 1886 Yılına Ait Yıllık Tablo Görünümü	61
7. Türkiye'deki Amerikan Board Misyonları Haritası, yaklaşık 1914.....	62
8. Baldwin, Theodore A.	63

KISALTMALAR

A.B.C.F.M.: American Board of Commisioners for Foreign Missions

P.A.B.C.F.M : Papers of the American Board of Commissioners for Foreign Missions

p: Piaster (Amerikan Para Birimi)

W.B.M.P: Woman's Board of Missions for The Pasific

Y.M.C.A: Young Man's Christian Association

yy.: Yüzyıl

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Amerikan Board Teşkilatı'nın Batı Türkiye Misyonu dâhilindeki Bursa istasyonu çalışmalarının en önemli bölümünü eğitim faaliyetleri oluşturmaktadır. Misyoner öğretmenler tarafından Bursa'da kız öğrencilerine yönelik okul açma girişimlerinde bulunulmuştur. Bu girişimler kapsamında Bursa'da hayata geçirilen ve en uzun süreli eğitim faaliyetlerinde bulunan okul Bursa Amerikan Kız Kolejidir. Bu doğrultuda araştırmanın problem durumu, araştırma soruları, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi ve araştırmanın sınırlılıklarına bu bölümde yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problem Durumu

Bu tezin amacı; Amerikalı misyoner öğretmenlerinin Bursa ilindeki kız öğrencilere yönelik gerçekleştirdikleri eğitim faaliyetleri ve onların hayatlarında bıraktıkları izleri ortaya çıkarmaktır. Bu araştırma doğrultusunda Amerikalı Protestan misyonerlerin Bursa'da okullaşma girişimleri ve eğitim faaliyetleri okuyucuya sunulmuştur.

1.2. Araştırma Soruları

Problemle ilgili araştırma soruları şunlardır:

- 1- Bursa Amerikan Kız Kolejinin kuruluşu nasıl gerçekleşmiştir?
- 2- Bursa Amerikan Kız Kolejinde yürütülen eğitim faaliyetleri nelerdir?
- 3- Bursa Amerikan Kız Kolejinde eğitim gören toplam kaç öğrenci vardır?
- 4- Bursa Amerikan Kız Kolejinde eğitim gören öğrencilerin milliyetleri nedir?
- 5- Bursa Amerikan Kız Kolejinde çalışan öğretmenler kimlerdir?
- 6- Bursa Amerikan Kız Kolejinin kapatılması nasıl gerçekleşmiştir?

1.3. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu araştırmanın konusunu ve amacını Amerikan Board Teşkilatı'nın Bursa'da Amerikalı Protestan misyonerler aracılığı ile gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar kapsamında sosyal ve dini faaliyetleriyle beraber yürüttüğü eğitim çalışmaları oluşturmıştır. Bu tez çalışmasında; Bursa Amerikan Kız Kolejinde ki yıllara göre kız öğrenci sayısından, okutulan derslerden, yapılan yardımlara ve okuldaki öğrencilerin misyonerleştirilmesi faaliyetlerinden bahsedilecektir. Bunun yanı sıra Bursa Amerikan Kız Kolejinde ki tanassur hadisesinin duyulması ile başlayan kapatılma süreci de ele alınmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Eğitim tarihimizde yabancı okullar ve Amerikan okulları ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak bu tez çalışmasında Bursa Amerikan Kız Kolejine yönelik eğitim faaliyetleri arşiv belgeleri ile aydınlatılmaya çalışılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Amerikalı misyonerlerin sadece Bursa'da değil Anadolu'nun hemen her bölgesinde faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Bu araştırma misyonerlerin sadece Bursa Amerikan Kız Kolejindeki faaliyetleri ile sınırlandırılmıştır. Diğer bir sınırlandırma; Amerikan Board Teşkilatı ile misyoner öğreticiler arasında yapılan yazışmalar ve kayıt altına alınan raporlara getirilmiştir. Bu raporlardan bazıları özellikle mikrofilm aracılığı ile okunabilmektedir. Ancak raporların bazı sayfaları netliğini kaybettiği için okunamamıştır. Bu nedenlerden dolayı elde edilen bu belgeler Bursa Amerikan Kız Koleji ile ilgili erişilebilen verilerle sınırlandırılmıştır.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada incelenen olgu veya olaylarla ilintili bilgiler içeren yazılı belgelerin ayrıntılı olarak taranması ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması, doküman/metin analizi olarak adlandırılır (Baltacı, 2019, s. 376). Bu araştırma veri kaynaklarının tasnif edildiği bir eğitim tarihi araştırmasıdır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın ana veri kaynağını Bilkent Üniversitesi'nde yer alan Papers of the American Board of Commissioners for Foreign Missions adlı mikrofilmler oluşturmaktadır. Bunun haricinde çeşitli kitaplar, makaleler, dergiler ve elektronik kaynaklardan yararlanılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu araştırma konusuyla ilgili raporlar, kitaplar, arşiv dosyaları, tezler ve görsel materyaller gibi belgeler kullanılarak metin analizi yolu ile kullanışlı verilere dönüştürülerek literatür çalışması yapılmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Hristiyan kiliselerinin, Hristiyan olmayan ülkelerde bu dini yaygınlaştırmak için inşa ettikleri teşkilata misyon, bunları idare eden ve faaliyet gösteren din adamlarına misyoner denilmektedir. Misyonerlerin etkinlik alanları arasında okullar, hastaneler, yetimhaneler, yabancı dil kursları, dispanserler ve geniş çaplı yardım teşkilatları öncelikli alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Vahapoğlu, 1990, s. 16).

Misyonerlerin çalışmalarını destekleyen en kuvvetli otorite 1810 tarihinde Boston’da kurulan "American Board of Commisioners for Foreign Missions" (A.B.C.F.M.) adıyla ün salmış teşkilattır. Bu teşkilat Osmanlı Devleti üzerindeki faaliyetlerini yürütebilmek için 1830 tarihinde Osmanlı topraklarını; Rumeli Bölgesi, Batı Anadolu Bölgesi, Orta Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi olmak üzere dört kısma ayırmıştır. Buna göre misyonerlerin Bursa ili ve burada yapılacak faaliyetleri Batı Anadolu Bölgesi çalışmalarına dâhil edilmiştir (Polat, 1988, s. 629-630).

Amerikan Board Teşkilatı kendi içerisinde istasyon ve buna bağlı olarak uç istasyonlar şeklinde teşkilatlanmış bir yapıda hareket etmiştir. Bir misyonerin yönetiminde olan ve çoğunlukla şehirlerde inşa edilen organizasyonlar istasyon olarak ifade edilmiştir. İstasyonlar Amerikalı misyonerlerce sistemli bir şekilde denetime tabii tutulmuştur (Alan, 2002, s. 23). Batı Anadolu istasyonuna bağlı Bursa istasyonunda misyonerlik faaliyetleri 1834 yılı itibarıyla kiliselerin açılması, propagandalar ve çeşitli ayinlerle büyümeye başlamıştır (Ortak, 2013, s. 674).

Amerikalı Dr. Earle; “Misyonerler ve din adamları dünyanın hiçbir ülkesinde, Türkiye’deki kadar emperyalizme hizmet etmemişlerdir.” demektedir. Bu söylem Anadolu’nun stratejik önemini ve Amerikalı misyonerler tarafından Anadolu topraklarının hedef seçildiğini ortaya koymaktadır (Kılıç, 2006, s. 337).

Osmanlı Devleti’nde yabancı okullar ruhsatla açılmaktadır. Bu okulların denetim ve kontrol yetkisi devlete ait olup Osmanlı Devleti’nin güçlü olduğu dönemler de okulların denetimi devletin otoritesi ile eş değer bir şekilde devam etmiştir (Ortak, 2013, s. 675). Osmanlı Devleti sınırları içerisinde açılan yabancı okulların çoğu misyonerlere ait olmakla birlikte, ilk açılan yabancı okullar Katolik okullarıdır. Katoliklerin açtığı bu okulları daha sonraları Protestan okulları takip etmiştir (Arıç, 2014, s. 12). Ekonomik faktörler, din, jeopolitik ve jeostratejik açıdan önemli bir konumda yer alması Osmanlı ülkesine misyonerler tarafından ilgiyi arttırmıştır (Vahapoğlu, 1990, s. 17).

Misyonerlik eylemlerine son katılan devletlerden biri olan Amerika, kısa bir zaman içerisinde Osmanlı Devleti topraklarında en fazla okulu elinde bulunduran egemen ülke olmuştur (Ortak, 2013, s. 674). Nitekim 1824-1886 tarihleri arasında Osmanlı Devleti sınırları içerisinde 400'e yakın Amerikan okulu açılmıştır. Bu okulların çoğunun açılış tarihi 1830 ve 1840 tarihlerine tekabül etmektedir. Osmanlı Devleti Amerikalı misyonerlerin bu çapta geniş okul kurma çalışmalarına ne yazık ki müdahale edememiştir (Büyükkarcı, 2004, s. 417). 1880'li yıllara kadar Amerikan misyoner okullarına Ermeni ve Museviler ağırlıklı olarak devam etmiştir. Bu tarihten sonra, Amerikan, Bulgar, Rus, Müslüman, Rum, Türk, İngiliz, Fransız vb. öğrencilerde söz konusu okullara kayıt olmuştur (Büyükkarcı, 2004, s. 418).

Misyonerler Osmanlı Devleti'nde faaliyetlerini yürütebilmek ve bunun yanı sıra din, dil ve kültürlerini benimsetebilmek için hastane, okul ve matbaa gibi kuruluşlar inşa etmişlerdir. Ayrıca bu amaçlar kapsamında çeşitli etkinlikler yapmışlardır. Örneğin; İncil'i öğretmek için kurslar düzenlenmiş, kitap-gazete-dergi gibi araçlarla kişilere ulaşılmış, seminer ve konferans gibi etkinlikler düzenlenmiştir (Sezer, 1999, s. 171). Amerikalı misyonerler faaliyetlerini yürütebilmek amacıyla gittikleri bölgelerde ilk önce ayrıntılı olarak gezintilere çıkmışlardır; yöre halkının dini inançlarını, siyasi görüşlerini, gelenek ve göreneklerini, aile yapısını, halkın etik değerlerini ve sosyo-kültürel yapılarını incelemişler ve öğrendiklerini rapor etmişlerdir. Ayrıca yöre halkının konuştuğu lisanı da öğrenmeye çalışmışlardır (Aksu, 2010, s. 24-25). Bu noktada misyonerlerin bir başka görev tanımı ise şöyledir: "...Bu mukaddes ve vadedilmiş toprakların silahsız bir haçlı seferiyle geri alınmasını sağlamak" şeklinde emredilmiştir (Kocabaşoğlu, 1989, s. 33).

3.1. Bursa Amerikan Kız Kolejinin Kuruluşu

1834 yılında Benjamin Schneider öncülüğünde Bursa istasyonu kurulmuştur. Alman asıllı misyoner Bay Schneider Bursa istasyonunu genişletmek için Antep'e tayin olana kadar çalışmalarını sürdürmüştür. Bu çalışmalarında özellikle eğitim amaçlı olanlara öncelik vermiştir. Bu doğrultuda ilk iş olarak küçük çocukların eğitiminden başlamıştır. Daha sonra ise hastane, hayrat, okul açarak çocukları eğitmişlerdir. Bay Schneider ve diğer Amerikalı misyonerlerin Bursa'da ki en önemli hedef kitlesi ise gençler olmuştur (Yıldız, 2007, s. 34-35).

A.B.C.F.M. kızların eğitimine oldukça önem vermiştir. Türk kız öğrencilerinden herhangi birinin misyoner okulunu bitirememiş olsa bile bu okulun eğitim ağından geçmiş olması öğrencilerin dünyaya bakış açısını değiştirdiklerine inanıyorlardı. Bu bakış açısına sahip olunmasındaki en önemli tesir ise Amerikan Board Teşkilatına ait misyonerlerin, okullarına

dâhil olan Türk kızlarıyla kurdukları ikili ilişki ağlarında gizli olduğu düşünülmektedir (Alan, 2007, s. 469).

Osmanlı Devleti 1869 yılında "Maarif-i Umumiye Nizamnamesi" adında bir yasa çıkarmıştır. Bu yasada Gayrimüslim ve Yabancı Okulları'nın denetlenmesini içeren hususlar bulunmaktadır. Bu hususlardan en önemlisi ruhsat meselesidir. Buna göre azınlık ve yabancı okulların ruhsat almadan eğitim faaliyetlerini sürdürmesi mümkün değildir (Haydaroglu, 2006, s. 152). 4 Ekim 1869 yılında ise Bursa Amerikan Kız Koleji Bayan Clarke'ın sorumluluğunda eğitim öğretim etkinliklerine başlamıştır. Okul öğrencilerden de aidat talep etmiştir ve okulda kolej düzeyinde eğitim verildiği bilinmektedir (Önal, 2012, s. 310).

Misyonerler, Bursa bölgesinin kız çocuklarını ilahiyat okullarına hazırlamak amacıyla bir yüksekokul kurulmasının gerektiğini düşünüyorlardı. Sonuç olarak okulun kurulması için Üsküdar Amerikan Kız Okulunda görev alan Julia A. Rappleye vazifelendirildi. Bursa'ya ulaşan Julia Rappleye 1876'da Bursa Kız Yüksek Okulunun açılması için faaliyetlere başladı. 1876'da Bursa Kız Yüksek Okulunun yapılışının temel amacı Rum kızlarını eğitmektir. Ek olarak okulun bünyesinde öğretmen yetiştirmek için de bir öğretmen okulu mevcuttu. Okulun kurulduğu yıllar da Woman's Board of Missions for The Pasific (W.B.M.P) yani kadın misyon örgütü tarafından okul finanse edilmiştir. 1880 yılının sonunda okul idaresinin başında bulunan Baldwin'in Amerika'ya gitmesiyle yerine Olive N. Twichell bakmıştır. 1897 tarihinde Baldwin'in Amerika'dan geri dönmesiyle Doğu Bursa Kız Okulunun başına geçmiştir. 1905 yılında ise okul idaresinde Miss Powers bulunmaktadır (Aksu, 2010, s. 266).

Bursa Amerikan Kız Koleji kısa bir süre sonra 1873 yılında eğitime ara vermiştir. Tekrardan eğitim öğretim etkinliklerine başladığı yıl 1876 olarak kayıtlara geçmiştir (Önal, 2012, s. 321). Amerikalı misyonerlerin Bursa'da kurduğu bu okul, Amerikan Yatılı Kız Okulu olarak açılmakla birlikte, zamanla Amerikan Kız Lisesi misyonunu almıştır ve Amerikan misyonunun Pasifik Kadınlar Heyeti tarafından idare edilmiştir (Büyükkarcı, 2004, s. 427). 1880 tarihinde Amerikan Board Teşkilatının Batı Türkiye Misyonu dahilinde okullaşma oranları arasında 6 adet yüksek okul ve ruhban okulu vardır. Amerikan Board Teşkilatı açılan bu okullar ile faaliyetlerini sürdürmüştür. Bursa Amerikan Kız Koleji 1880 tarihinde en etkin kuruluş olarak kendini göstermektedir. Bu yıllarda Bursa'da bir yüksek okul hizmet vermekle birlikte 85 kız öğrencinin mevcut olduğu iki adet de yatılı okul bulunmaktadır (Tangülü, 2013, s. 142).

1317 (1899) senesi Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesinde ise Bursa Amerikan Koleji "İnas Mektebi" olarak geçmektedir. Burada yer alan kayıtlara göre okulun kuruluş tarihi hicri 1292 miladi ise 1876 yılına tekabül etmektedir. Aşağıdaki tablolarda 1317 (1899) yılı

Hüdâvendigâr Vilâyeti Salnâme-i Resmîyesi'nde Bursa kazasında yer alan Mekatib-i Ecnebiyye başlığına ait bilgiler sunulmuştur (1317 yılı Hüdâvendigâr Vilâyeti Salnâme-i Resmîyesi, s. 334-335).

Tablo 1

1317 yılı Hüdâvendigâr Vilâyeti Salnâme-i Resmîyesi, s. 334-335'te ki bilgiler

Liva	Kaza	Mektebin İsmi	Mektebin Mensub olduğu millet	Namına ruhsat verilmiş olan müdür-i mes'ul
Bursa	Bursa	Amerikan Mektebi	Amerika	Amerikalı ricâlatın tarafından küşad edilmiş, Müdürü Boldvin (Baldwin) Namına

Ecnebi (Mektebi)

Mektebin Derecesi	Talebe Adedi		Mektebin Tarih-i Küşadı	Ruhsatname Tarihi
	Zükûr	İnas		
Rüşdî	0	170	1292	1 Kanun-i Sani Sene 1308

1876 tarihinde Bursa Amerikan Kız Koleji öncelikle Ermeni ve Rum öğrencileri üzerinde eğitim öğretim faaliyetlerini başlatmıştır. II. Meşrutiyet ilan edilinceye kadar da çoğunlukla gayrimüslim öğrencilere yönelik çalışmalarını sürdürmüştür (Yücel, 2016, s. 310). Bu tarihte Pasifik Kadınlar Heyeti'nin yardımlarıyla yatılı kız okulu olarak eğitim faaliyetlerine başlanmış, ilerleyen zamanlarda ise okul lise statüsüne ulaşmıştır. Bursa Amerikan Kız Koleji, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında da etkinliklerini sürdürmüştür (Ortak, 2013, s. 675).

1881 yılına ait A.B.C.F.M. Raporu'na göre "Amerika'nın bilhassa da Kaliforniya'nın zevkini yansıtan bir abide gibi yükselen kolejin amacı; kızları iyi birer anne olarak Hristiyan hanelerine hazırlamaktır. Aynı zamanda bu okulda yetişecek öğretmenler de civar kasaba ve köylerde hizmet edecektir." (Önal, 2012, s. 319).

Amerikan Board Teşkilatı misyonerler aracılığıyla yürüttüğü çalışmalarını bizzat kendi oluşturdukları yapılarda gerçekleştirmiştir. Çevre düzenlemesi dâhilinde bu binaların etrafı duvarlarla ve çiçeklerle çevrelenmiş olup, gerekli tesisatların sağlanmasına da dikkat edilmiştir. A.B.C.F.M'nin uyguladığı bu düzenli sistem Türk halkınca da benimsenmiştir (Alan, 2007, s. 468). Bursa Amerikan Kız Kolejini planına göre ise okulun yapısı derslik, yatakhane, yatak odası, piyanolu oturma odası, banyo, avlu – oyun odasından oluşmaktadır. Yine bu plana göre okulun içerisinde bir de meyve bahçesi vardır. Yaklaşık 60 fit x 60 boyutunda ahşap ve güneşte kurutulmuş tuğladan sıvalı ve 24 x 40 boyutlarında bir okul odasını içerecek şekilde inşa edilmiş, iki katlı sade bir bina düşünülmüştür. 15 veya 20 kişilik yatakhane ile bir veya iki okuma odası da planlanmıştır. Zemin ve bina toplam takriben 5000-6000 dolara mâl edilmiştir. Okulun o yıllarda ki krokisine Ek 1'de yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 593, No: 852).

1905 senesinde misyonerler okulun yetersiz bir alana sahip olduğundan yakınmışlardır (P.A.B.C.F.M., Reel: 625, No: 168). Okulun başarısı ve büyümesi için yeni kararlar alınmıştır. Fakat bu kararlar alınırken Batı Bursa'daki mülkün zorunlu satış yoluyla ve büyük fedakârlıklarla elden çıkarılmamasına, mülkün güvence altına alınmasına ve uygun bir yol seçilene kadar satışının ertelenmesine karar verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 625, No: 170-171).

Osmanlı Devleti Maarif Nezareti Mekatib-i Gayri Müslime ve Ecnebiye Müfettişliği, 1905 tarihinde Bursa Amerikan Kız Kolejini teftiş etmiştir. Bu teftiş raporunda okulun Amerikalı Richardson aracılığıyla 1876 tarihinde faaliyetlerine başladığını, 1892 yılında okula ruhsat verildiğini ve okulun konum olarak Hocaalızade Mahallesinde bulunduğuna yer verilmiştir. Okulun yöneticisi misyoner Mr. Baldwin'dir ve okulun ruhsatı da Mr. Baldwin adına kayıtlıdır. O dönemlerde Kayabaşı mahallesindeki gündüzlü ve yatılı okul Hocaalızade Mahallesinde yer alan mektebe taşınmıştır. Yönetici Mr. Baldwin ticaret gibi başka işlerle uğraştığından okulun idarecilik görevini bayan bir misyonerin üstlendiği bilinmektedir. Bu teftiş raporunda; Müslüman öğrencilerin öğreniminin devamı için herhangi bir senet alınmadığı, okulun kurulmasına ait padişah fermanının olduğuna dair herhangi bir veri bulunmadığı, okulun yer aldığı semtte cami ve mescidin olmadığı, Katolik kilisesinin ve Katolik mektebinin yer aldığı ve ayrıca bu teftişte Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin yüz yirmi dokuzuncu maddesine aykırı tutumlarının bulunmadığı belirtilmiştir (Yıldız, 2016, s. 185-186). Bu madde şu hükümleri içermektedir:

Mekâtib-i hususiye bazı mahallerde cemaatler tarafından veya gerek tebaa-yı Devlet-i Aliyye ve gerek tebaa-yı ecnebiyeden olan efrâd ve eşhâsdan biri cânibinden ücretli veya ücretsiz olarak ihdâs ve te'sis olunan mekteplerdir ki bunların masârifât ve muhassasâtı ya

mü'essisleri tarafından veyahud merbût oldukları vakıfları cânibinden idare ve rü'yet kılınır. Memâlik-i Şahane'de bu nev 'mekteblerin te'sisine evvelâ muallimlerinin yedinde Maârif Nezâreti cânibinden veyahud mahallî maârif idaresinden şehâdetnâme bulunmak ve sâniyen bu mekteblerde âdâba ve politikaya mugayir ders okutdurulmamak için talim olunacak derslerin cedveli ve kitablar Maârif Nezâreti'nden veyahud mahallî maârif idaresinden tasdik edilmek üzere taşrada ise vilâyet maârif idaresiyle vilâyet valisi tarafından ve Dersaâdet'de Maârif Nezâreti cânibinden ruhsat-ı resmiye verilir. Bu üç şart kâmilen mevcut olmadıkca mekâtib-i hususiye küşâdına ve devamına ruhsat verilmez ve hilâfında hareket vuku'u takdirinde men'sedd olunur. Mekâtib-i hususiye küşâd edenlerin tayin edecekleri hocaların yedlerinde şehâdetnâme bulunduğu hâlde onu maârif idaresine tasdik ettirmeleri lâzım gelecektir. (Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Eğitiminde Modernleşme, 2014, s. 116-117).

Yukarıda yer verilen Maarif Nizamnamesinin 129. Maddesi ile özel okulların kontrol altına alınması hedeflenmektedir. Buna göre:

- a- Özel okullar, cemaatler, Osmanlı tebaası kimseler veya yabancılar tarafından ücretli-ücretsiz olarak tesis edilen okullardır, bu okulların masrafları kendi kurumları veya bağlı oldukları vakıflarca karşılanacaktı.
- b- Bu okulların kurulması için öğretmenlerin elinde, Maarif Nezaretinden veya Mahalli Maarif idaresinden verilmiş diploma olması gerekmektedir. Ayıca bu okullarda adaba ve politikaya aykırı ders okuturulmaması için kitapların Maarif Nezaretine veya Mahalli Maarif idaresinden tasdik edilmesi hükmü getirilmiştir.
- c- Ruhsat verme yetkisi; Vilayet Maarif idaresi, Vilayet Valisi, İstanbul'da ise Maarif Nezaretine verilmiştir. Tüm bu koşullar yerine getirilmez ise özel okullar açılmayacak, ruhsat verilmeyecek ve okulların kapatılacağı kayıt altına alınmıştır. Açılan bu okullarda çalışacak öğretmenlerin, ellerindeki diplomalarını Maarif İdaresine onaylatmaları şartı getirilmiştir (Esenkal, 2007, s. 55-56).

Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte Amerikalı misyonerlerin çalışmalarında da farklılaşmaya gidilmiştir. Amerikalı misyonerlerin açtığı okullar bu yıllarda İtilaf Devletlerinin çıkarlarını gözettiğinden bazı Amerikan okulları tahliye edilmiş ve Bursa Amerikan Kız Koleji ise esir hapishanesi olarak kullanılmıştır (Can, 2017, s. 33).

Kısaca Bursa Amerikan Kız Koleji 19. yy. 'ın ikinci yarısından itibaren faaliyet gösteren bir okuldur. Yabancı okullar misyonunda yer alan bu kolej Cumhuriyet döneminde de etkinliklerini idame ettirmiştir (Yıldırım, 2011, s. 171).

3.2. Bursa Amerikan Kız Kolejinde Eğitim Faaliyetleri

Amerikan Board Teşkilatı'nın Osmanlı Devleti'nde eğitim ile ilgili amaçları şunlardır:

1. Ülkedeki eğitim kurumlarını denetleme, eğitim ile ilgili mevcut tüm bilgileri toplama ve düşünme
2. Kademeli bir eğitim sistemi için bir programa başlamak isteyen tüm okullarla yazışmalar da bulunmak
3. Eğitim çalışmaları için yeni açılımlar ele almak
4. Sanayi ve normal eğitim davasını sürdürmek, ihtiyaç duyulan her yerde öğretmen temininde bulunmak ve mümkün olan her türlü hizmeti vermek
5. Okullarda en faydalı eğitim metotlarını uygulamak
6. Eğitim çalışmalarının dini amacını ön planda tutmak ve Osmanlı İmparatorluğu'nun 4 misyonunda Hristiyan eğitiminin amacını ilerletmeye çalışmak (P.A.B.C.F.M., Reel: 616, No: 499).

Amerikalı misyonerlerin faaliyetlerinin büyük bir kısmını eğitim oluşturmaktadır. Misyon çalışmalarında önemli bir yere sahip olan eğitim, genç nesillere ulaşmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda Amerikan Board Teşkilatı Osmanlı Devleti'nin çeşitli illerinde okullar açmıştır (Can, 2017, s. 21). Bu okullardan bir tanesi olan Bursa Amerikan Kız Kolejinde ki eğitim faaliyetleri de kızların eğitimini arttırmak, kadın öğretmenlerin yetişmesini sağlamak ve yerli misyonerlere eğitimli eşler yetiştirmek gibi amaçlar çerçevesinde şekillendirilmiştir.

Amerikan Board Heyetine bağlı okulların programlarındaki farklılıkları incelediğimizde erkek ve kız öğrenciler için aynı müfredatın uygulanmadığını söyleyebiliriz. Örneğin erkek öğrenciler için Fen ve Matematik dersleri ön planda tutulmuştur, kızlar için daha ziyade ev idaresi veya buna benzer derslere önem verilmiştir (Büyükkarcı, 2001, s. 219).

Öğretmenler misyonerliğin karakteri dâhilinde öğrencilere model olmuşlardır. Öğrenciler ile bizzat yakından ilgilenip, öğrencilere kendilerini sevdirmek için çaba sarf etmişlerdir. Zira misyonerler kız çocuklarının zihin dünyasında ‘‘olunabilecek en iyi insan’’ olma imajını gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Amerikalı misyonerler Türkiye’de kurdukları cemiyetler vasıtasıyla geleceği de planlayarak hareket etmişlerdir. Bu kapsamda Amerikan okullarında okuyan kız öğrenciler içerisinde titiz bir çalışma yaparak seçilen kız öğrencilere yönelik sistemli ve özel bir eğitim-öğretim programı takip etmişlerdir. Program dâhilinde Amerikalı misyonerler kızlara kendi düşünceleri çerçevesinde yoğun bir kamp

oluşturmuşlardır. Bu kamp programlarında ki esas gaye de kızları geleceğe hazırlamaktır (Uçar, 2017, s. 58-59).

Bursa Amerikan Kız Kolejinde ilk yıllarda Coğrafya, İngilizce, Aritmetik ve İncil dersleri okutulmaktaydı. Daha sonra misyoner Müdire Rappleye 'in okula gelmesi ile birlikte öğretim müfredatında birtakım düzenlemeler yapıldı. Dersler arasına Türkçe, Rumca, Ermenice dilleri eklendi. Müzik, El işleri, Yemek, Botanik, Kateşizm, Cebir ve Astronomi dersleri de okutulmaya başlandı (Aksu, 2010, s. 267).

Amerikan Board merkezi ile misyoner öğretmenler arasında yapılan yazışmalar ve raporlar Bursa Amerikan Kız Kolejinde ki eğitim öğretim faaliyetlerine ışık tutmaktadır. Amerikan Board Teşkilatının Batı Türkiye Misyonu dâhilinde 1860 yılına ait Bursa Yıllık Tablo Görünümüne; 1862, 1863, 1865, 1866, 1867, 1868, 1871, 1876, 1877, 1878, 1879 ve 1883 yıllarında ki Bursa istasyonuna ait raporlarına; 1880 ve 1886 yılına ait Batı Bursa- Doğu Bursa istasyonuna ait verilere ulaşılmıştır. Bu raporlar bize A.B.C.F.M. 'nin Bursa istasyonunda misyoner öğreticiler tarafından kız öğrencilerinin eğitim faaliyetlerinin devam ettiğini kanıtlamaktadır. Nitekim bunu raporlarda ki kız öğrenci sayılarından anlayabiliriz. Fiziki bir binaya sahip olmadan yapılan bu çalışmaların raporları aşağıda sunulmuştur. Misyonerlerin yaptığı bu çalışmalar Bursa Amerikan Kız Kolejine giden yolda başlangıçlar olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır. Raporlarında sivil topluluk, maddi katkılar ve eğitim başlıkları dikkat çekmektedir.

Amerikan Board Teşkilatının Batı Türkiye Misyonu dâhilinde 1860 yılında Bursa istasyonu için misyoner öğretmenler tarafından hazırlanmış Bursa Yıllık Tablo Görünümü' ne ulaşılmıştır. Bu tabloya göre o yılda ki kız öğrenci sayısı 12'dir (P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 5).

Tablo 2

1860 Yıllık Tablo Görünümü

	Bursa
Yerli Papazlar	1
Yerli Vaizler	-
Yerli Kateşistler	-
Yerli Öğretmenler	1
Toplam	2

Kiliselerin Sayısı	1
Üye Sayısı	36
Kiliseye Yapılan Yardım Miktarı	-
Okullar	1
Erkek Öğrenciler	18
Kız Öğrenciler	12

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1862 yılına ait verilere Tablo 3'te yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 18).

Tablo 3

1862 yılına ait veriler

	1862
	YILI
	Erkeklerin Sayısı
	40
SİVİL TOPLULUK	
	Vergi Mükellefi Sayısı
	22
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar
	130
	Sivil Başkan
	250
	Papaz Maaşları
	2400
	Eğitim
	4166
	Genel Yardımseverlik
	1998
MADDİ KATKILAR	
	Teolojik veya Diğer Liseler
	-
	Öğrenciler
	-
	Yatılı Kız Okulları
	-
	Öğrenciler
	-
	Ortak Okullar
	1
	Erkek Öğrenciler
	29
	Kız Öğrenciler
	28
EĞİTİM	
	Toplam Öğrenciler
	57
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler
	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler
	10
	Tüm Öğrenci Sayısı
	67

Bursa istasyonu için 1862 yılına ait verileri incelediğimizde maddi katkılardan eğitim ödeneğinin 4166 p (piaster) olduğunu görmekteyiz. Piaster o dönemdeki para birimidir [1Dolar =100 Piaster (Amerikan kuruşu)] (Yıldız, s. 59). 1862 yılındaki toplam öğrenci sayısı 57 iken bunların 28'i kız öğrencidir. Toplam öğrenci sayısında ki kız öğrenci sayısının nerdeyse yarısı olması bize, misyonerlerin kız öğrencilerin eğitimine ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1863 yılına ait verilere Tablo 4'te yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 24).

Tablo 4

1863 yılına ait veriler

		1863 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	62
	Vergi Mükellefi Sayısı	25(?)
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	148
	Sivil Başkan	300
	Papaz Maaşları	2400
	Eğitim	2100
	Genel Yardımseverlik	964
MADDİ KATKILAR	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	-
	Öğrenciler	-
	Ortak Okullar	1
	Erkek Öğrenciler	19(?)
	Kız Öğrenciler	8
EĞİTİM	Toplam Öğrenciler	27
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	27

Bursa istasyonu için 1863 yılına verileri incelediğimizde eğitim ödeneğinin 2100 p olduğunu görmekteyiz. 1863 yılında toplam öğrenci sayısı 27 iken bunların 8'i kız

öğrencilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Tablo 3'te ki verileri de dikkate alarak 1862 ve 1863 yıllarını karşılaştıracak olursak; 1863 yılında ki eğitim ödeneğinin bir önceki yıla göre azaldığını ve ayrıca hem toplam öğrenci sayısının hem de kız öğrenci sayısının düştüğünü görmekteyiz.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1865 yılına ait verilere Tablo 5'te yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 36).

Tablo 5

1865 yılına ait veriler

		1865 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	81
	Vergi Mükellefi Sayısı	25
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	175
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	3000
	Eğitim	1625
MADDİ KATKILAR	Genel Yardımseverlik	3242
	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	-
	Öğrenciler	-
	Ortak Okullar	1
EĞİTİM	Erkek Öğrenciler	10
	Kız Öğrenciler	13
	Toplam Öğrenciler	23
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	23

Bursa istasyonu için 1865 yılına ait verileri incelediğimizde maddi katkılardan eğitim ödeneğinin 1625 p olduğunu görmekteyiz. 1865 yılının toplam öğrenci sayısı 23 iken bunların 13'i kız öğrencidir. Dolayısıyla Tablo 4'te ki verileri de dikkate alarak 1863 ve 1865 yıllarını

karşılaştıracak olursak; 1865 yılında 1863 yılına göre eğitim ödeneğinin azaldığını görmekteyiz. Ayrıca toplam öğrenci sayısının azalmasına rağmen kız öğrenci sayısının artmasının oldukça dikkat çekici olduğunu söyleyebiliriz.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1866 yılına ait veriler Tablo 6’da sunulmuştur (P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 42).

Tablo 6

1866 yılına ait veriler

		1866 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	87
	Vergi Mükellefi Sayısı	39
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	186
	Sivil Başkan	120
	Papaz Maaşları	1745
MADDİ KATKILAR	Eğitim	2800(?)
	Genel Yardımseverlik	1215
	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	-
	Öğrenciler	-
	Ortak Okullar	1
	Erkek Öğrenciler	18
	Kız Öğrenciler	14
	Toplam Öğrenciler	32
EĞİTİM	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	5
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	37

Bursa istasyonu için 1866 yılına ait verileri incelediğimizde okunan raporda sayının net çıkmaması dikkate alınarak eğitim ödeneğinin 2800 p olduğu düşünülmektedir. 1866 yılının toplam öğrenci sayısı 32 iken bunların 14’ü kız öğrencilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Tablo 5’te ki verileri de dikkate alarak 1865 ve 1866 yıllarını karşılaştıracak olursak; 1866 yılında bir

önceki yıla göre eğitim ödeneğinde ve toplam öğrenci sayısının da bir artış yaşanmıştır. Fakat kız öğrenci sayısında ciddi bir artıştan söz edemeyiz.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1867 yılına ait verilere Tablo 7’de yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 53).

Tablo 7

1867 yılına ait veriler

		1867 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	88
	Vergi Mükellefi Sayısı	38
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	185
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	3600
	Eğitim	3300
	Genel Yardımseverlik	2500
MADDİ KATKILAR	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	-
	Öğrenciler	-
	Ortak Okullar	1
	Erkek Öğrenciler	25
	Kız Öğrenciler	13
EĞİTİM	Toplam Öğrenciler	38
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	38

Bursa istasyonu için 1867 yılına ait verileri incelediğimizde maddi katkılardan eğitim ödeneğinin 3300 p olduğunu görmekteyiz. 1867 yılının toplam öğrenci sayısı 38 iken bunların 13’ü kız öğrencidir. Dolayısıyla Tablo 6’da ki verileri de dikkate alarak 1866 ve 1867 yıllarını karşılaştıracak olursak; 1867 yılında bir önceki yıla göre eğitim ödeneğinde bir artış

yaşanmıştır. Ayrıca toplam öğrenci sayısı artmasına rağmen kız öğrenci sayısında bir azalma söz konusu olmuştur.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1868 yılına ait verilere Tablo 8’de yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 61).

Tablo 8

1868 yılına ait veriler

		1868 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	88
	Vergi Mükellefi Sayısı	40
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	190
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	3600
	Eğitim	4000
	Genel Yardımseverlik	3275
MADDİ KATKILAR	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	-
	Öğrenciler	-
	Ortak Okullar	1
	Erkek Öğrenciler	20
	Kız Öğrenciler	10
EĞİTİM	Toplam Öğrenciler	30
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	12
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	42

Bursa istasyonu için 1868 yılına ait verileri incelediğimizde eğitim ödeneğinin 4000 p olduğunu görmekteyiz. 1868 yılının toplam öğrenci sayısı 30 iken bunların 10’u kız öğrencilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Tablo 7’de ki verileri de dikkate alarak 1867 ve 1868 yıllarını karşılaştıracak olursak; 1868 yılında bir önceki yıla göre eğitim ödeneğinde bir artış

yaşandığı görmekteyiz. Fakat toplam öğrenci sayısı ile kız öğrenci sayısının da düştüğünü söyleyebiliriz.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1871 yılına ait verilere Tablo 9’da yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 151).

Tablo 9

1871 yılına ait veriler

		1871 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	-
	Vergi Mükellefi Sayısı	34
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	212
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	6000
	Eğitim	5300
MADDİ KATKILAR	Genel Yardımseverlik	-
	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	1
	Öğrenciler	15
	Ortak Okullar	2
EĞİTİM	Erkek Öğrenciler	42
	Kız Öğrenciler	18
	Toplam Öğrenciler	60
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	15
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	90

Bursa istasyonu için 1871 yılına ait verileri incelediğimizde eğitim ödeneğinin 5300 p olduğunu görmekteyiz. 1871 yılının toplam öğrenci sayısı 60 iken bunların 18’i kız öğrencidir. Dolayısıyla Tablo 8’de ki verileri de dikkate alarak 1868 ve 1871 yıllarını karşılaştıracak olursak; 1871 yılında 1868 yılına göre eğitim ödeneğinde ciddi bir artış yaşandığını

görmekteyiz. Ayrıca hem toplam öğrenci sayısının hem de kız öğrenci sayısının da arttığını söyleyebiliriz.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1876 yılına ait verilere Tablo 10’da yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 202).

Tablo 10

1876 yılına ait veriler

		1876 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	135
	Vergi Mükellefi Sayısı	54
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	260(?)
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	8333
	Eğitim	8300
	Genel Yardımseverlik	1900
MADDİ KATKILAR	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	1
	Öğrenciler	37
	Ortak Okullar	3
	Erkek Öğrenciler	60(?)
	Kız Öğrenciler	37(?)
EĞİTİM	Toplam Öğrenciler	115(?)
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	4
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	156

Bursa istasyonu için 1876 yılına ait verileri incelediğimizde eğitim ödeneğinin 8300 p olduğunu görmekteyiz. 1876 yılına ait okuna raporda sayıların net çıkmadığı dikkate alınarak toplam öğrenci sayısının 115(?) iken bunların 37’sinin(?) kız öğrenci olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla Tablo 9’da ki verileri de dikkate alarak 1871 ve 1876 yıllarını karşılaştıracak

olursak, 1871'den 1876 'ya yani yaklaşık beş yıl içinde hem eğitim ödeneğinde hem toplam öğrenci sayısında hem de kız öğrenci sayısında bir artış olduğunu görmekteyiz. Bu yıllar içerisindeki yaşanan artışı misyonerlerin çalışmalarını daha sistematik bir biçimde yürütmesine bağlayabiliriz.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1877 yılına ait verilere Tablo 11'de yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 216).

Tablo 11

1877 yılına ait veriler

		1877 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	110
	Vergi Mükellefi Sayısı	45
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	260
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	6000
	Eğitim	5500
	Genel Yardımseverlik	1100
MADDİ KATKILAR	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	2
	Öğrenciler	51
	Ortak Okullar	3
	Erkek Öğrenciler	60
	Kız Öğrenciler	45
EĞİTİM	Toplam Öğrenciler	105
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	2
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	158

Bursa istasyonu için 1877 yılına ait verileri incelediğimizde eğitim ödeneğinin 5500 p olduğunu görmekteyiz. 1877 yılının toplam öğrenci sayısı 105 iken bunlardan kız öğrenci

sayısının 45 olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Tablo 10’da ki verileri de dikkate alarak 1876 ve 1877 yıllarını karşılaştıracak olursak; 1877 yılında 1876 yılına göre eğitim ödeneğinde ciddi bir azalma söz konusudur. Toplam öğrenci sayısında bir düşüş yaşanmasına rağmen kız öğrenci sayısında ciddi bir artış olması dikkat çekmektedir.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1878 yılına ait verilere Tablo 12’de yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel:588 , No: 229).

Tablo 12

1878 yılına ait veriler

		1878 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	120
	Vergi Mükellefi Sayısı	50
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	280
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	3600
	Eğitim	11.200
MADDİ KATKILAR	Genel Yardımseverlik	2200
	Teolojik veya Diğer Liseler	1
	Öğrenciler	50
	Yatılı Kız Okulları	2
	Öğrenciler	60
	Ortak Okullar	4
EĞİTİM	Erkek Öğrenciler	70
	Kız Öğrenciler	45
	Toplam Öğrenciler	115
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	225

Bursa istasyonu için 1878 yılına ait verileri incelediğimizde eğitim ödeneğinin 11.200 p olduğunu görmekteyiz. 1878 yılının toplam öğrenci sayısı 115 iken bunlardan kız öğrenci

sayısının 45 olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Tablo 11’de ki verileri de dikkate alarak 1877 ve 1878 yıllarını karşılaştıracak olursak; 1878 yılında 1877 yılına göre eğitim ödeneğinde ciddi bir artış söz konusudur. Toplam öğrenci sayısında ise ufak çaplı bir artışa rağmen kız öğrenci sayısı aynı kalmıştır.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1879 yılına ait verilere Tablo 13’te yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 243).

Tablo 13

1879 yılına ait veriler

		1879 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	120
	Vergi Mükellefi Sayısı	52
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	279
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	5100
	Eğitim	9500
MADDİ KATKILAR	Genel Yardımseverlik	2400
	Teolojik veya Diğer Liseler	1
	Öğrenciler	75
	Yatılı Kız Okulları	2
	Öğrenciler	60
	Ortak Okullar	3
EĞİTİM	Erkek Öğrenciler	48
	Kız Öğrenciler	48
	Toplam Öğrenciler	96
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	231

Bursa istasyonu için 1879 yılına ait verileri incelediğimizde eğitim ödeneğinin 9500 p olduğunu görmekteyiz. 1879 yılının toplam öğrenci sayısı 96 iken bunlardan kız öğrenci

sayısının 48 olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Tablo 12’de ki verileri de dikkate alarak 1878 ve 1879 yıllarını karşılaştıracak olursak; 1879 yılına gelindiğinde 1878 yılına göre eğitim ödeneğinde ciddi bir azalma yaşandığını söyleyebiliriz. Ayrıca toplam öğrenci sayısı da azalmıştır. Toplam öğrenci sayısında ki azalmaya rağmen kız öğrenci sayısının artması ise dikkat çekmektedir.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Batı Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1880 yılına ait verilere Tablo 14’te yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 596, No: 266).

Tablo 14

1880 yılı Batı Bursa istasyonu için veriler

		1880 YILI
		BATI BURSA
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	115
	Vergi Mükellefi Sayısı	48
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	265
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	12000
	Eğitim	6000
MADDİ KATKILAR	Genel Yardımseverlik	1500
	Teolojik veya Diğer Liseler	1
	Öğrenciler	90
	Yatılı Kız Okulları	1
	Öğrenciler	45
	Ortak Okullar	1
EĞİTİM	Erkek Öğrenciler	-
	Kız Öğrenciler	30
	Toplam Öğrenciler	30
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
Tüm Öğrenci Sayısı		165

Bursa istasyonu için 1880 yılı Batı Bursa'ya ait verileri incelediğimizde maddi katkılardan eğitim ödeneğinin 6000 p olduğunu görmekteyiz. 1880 yılındaki Batı Bursa'da toplam öğrenci sayısı 30 iken bunların tamamını kız öğrenciler oluşturmaktadır.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Doğu Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1880 yılına ait verilere Tablo 15'te yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 596, No: 266).

Tablo 15

1880 yılı Doğu Bursa istasyonu için veriler

		1880 YILI DOĞU BURSA
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	7
	Vergi Mükellefi Sayısı	7
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	18
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	600
	Eğitim	280
	Genel Yardımseverlik	300
MADDİ KATKILAR	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	1
	Öğrenciler	40
	Ortak Okullar	-
	Erkek Öğrenciler	-
	Kız Öğrenciler	-
EĞİTİM	Toplam Öğrenciler	-
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	40

Bursa istasyonu için 1880 yılı Doğu Bursa'ya ait verileri incelediğimizde maddi katkılardan eğitim ödeneğinin 280 p olduğunu görmekteyiz. 1880 yılındaki Doğu Bursa'da ise

erkek ve kız öğrenci bulunmamaktadır. Tablo 14’te ki verileri de dikkate alarak incelediğimizde 1880 yılında Batı Bursa’da hem eğitim ödeneği hem de kız öğrenci sayısının 1880 yılı Doğu Bursa istasyonuna göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1883 yılına ait verilere Tablo 16’da yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel:596 , No: 308).

Tablo 16

1883 yılına ait veriler

		1883 YILI
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	371
	Vergi Mükellefi Sayısı	208
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	729
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	8940
	Eğitim	10900
	Genel Yardımseverlik	3900
MADDİ KATKILAR	Teolojik veya Diğer Liseler	1
	Öğrenciler	60
	Yatılı Kız Okulları	2
	Öğrenciler	90
	Ortak Okullar	12
	Erkek Öğrenciler	119
	Kız Öğrenciler	120
EĞİTİM	Toplam Öğrenciler	239
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	384

Bursa istasyonu için 1883 yılına ait verileri incelediğimizde eğitim ödeneğinin 10900 p olduğunu görmekteyiz. 1883 yılının toplam öğrenci sayısı 239 iken bunlardan kız öğrenci sayısının 120 olduğu bilinmektedir. Bu bilgiler ışığında erkek ve kız öğrenci sayısının 1883 yılında hemen hemen eşit olduğunu söyleyebiliriz.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Batı Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1886 yılına ait verilere Tablo 17’de yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 596, No: 366).

Tablo 17

1886 yılı Batı Bursa İstasyonu için veriler

		1886 YILI
		BATI BURSA
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	5
	Vergi Mükellefi Sayısı	4
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	13
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	1200
	Eğitim	5000
MADDİ KATKILAR	Genel Yardımseverlik	200
	Teolojik veya Diğer Liseler	-
	Öğrenciler	-
	Yatılı Kız Okulları	1
	Öğrenciler	31
	Ortak Okullar	-
	Erkek Öğrenciler	-
	Kız Öğrenciler	-
	Toplam Öğrenciler	-
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	1
EĞİTİM	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	32

Bursa istasyonu için 1886 yılı Batı Bursa’ya ait verileri incelediğimizde maddi katkılardan eğitim ödeneğinin 5000 p olduğunu görmekteyiz. 1886 yılındaki Batı Bursa istasyonunda ise kız öğrenci bulunmamaktadır.

Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Doğu Bursa istasyonu için yıl sonlarında misyonerlik evine gönderilen 1886 yılına ait verilere Tablo 18’de yer verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 596, No: 366).

Tablo 18*1886 yılı Doğu Bursa istasyonu için veriler*

		1886 YILI DOĞU BURSA
SİVİL TOPLULUK	Erkeklerin Sayısı	140
	Vergi Mükellefi Sayısı	60
	Protestan Olarak Kayıtlı Olmayanlar	300
	Sivil Başkan	-
	Papaz Maaşları	11000
	Eğitim	11500
	Genel Yardımseverlik	3000
MADDİ KATKILAR	Teolojik veya Diğer Liseler	1
	Öğrenciler	66
	Yatılı Kız Okulları	-
	Öğrenciler	-
	Ortak Okullar	1
	Erkek Öğrenciler	20
	Kız Öğrenciler	18
EĞİTİM	Toplam Öğrenciler	38
	Teoloji Sınıfındaki Öğrenciler	-
	Talimat Alan Diğer Yetişkinler	-
	Tüm Öğrenci Sayısı	104

Bursa istasyonu için 1886 yılı Doğu Bursa'ya ait verileri incelediğimizde maddi katkılardan eğitim ödeneğinin 11500 p olduğunu görmekteyiz. 1886 yılındaki Doğu Bursa'da toplam öğrenci sayısı 38 iken bunlardan 18'i kız öğrencidir. Tablo 17'de ki verileri de dikkate alarak Tablo 18'i incelediğimizde 1886 yılında Doğu Bursa'da eğitim ödeneğinin Batı Bursa'ya göre çok daha fazla olduğunu görmekteyiz. Ayrıca Batı Bursa'da hiç kız öğrencinin olmamasına rağmen Doğu Bursa'da ki kız öğrenci sayısı dikkat çekmektedir.

1880 tarihinde Bursa Amerikan Kız Kolejinde gerçekleşen yıl sonu kutlamasındaki raporda, öğretmen ve öğrenciler arasındaki diyalogları ve ortak çalışmalarını göstermesi

bakımından oldukça önemlidir. Miss Phoebe Cull bu yemek dersi gösterisini detaylı bir şekilde kayıt altına almıştır:

Kızların yemek pişirmeden de anladıklarını göstermeden bizi bırakmayacaklardı. Öğle vakti yaklaşırken hepimizin gözleri önünde kekler yapıldı. Kızlar yumurtaları çırpıyor, şekeri ölçüyor, sütü unu karıştırıyor ve öğretmenleriyle birlikte çalışıyorlardı. Masanın üzerinde elleri harıl harıl işlerken öğretmenleriyle İngilizce sohbetlerini de sürdürüyorlardı. Bu sohbetten anladık ki kızlar başka şeyler pişirmeyi de biliyorlar. Kızlarını ve kız kardeşlerini seyretmek için öne doğru eğilmiş olan Rum ve Ermenilerin kapkara gözleri memnuniyetten parlıyordu. Hepimize öğleden sonra birer dilim kek tattıracaklarına söz verdiler. Gerçekten de fırından taze çıkmış kekin tadı pek güzeldi. Bunları sınıfta kestiler; elden ele gezdirdiler, beyaz, kare kâğıtlara konmuş birer dilim keki herkese ikram ettiler (Aksu, 2010, s. 270).

1883 yılı Amerikan Board Teşkilat Raporu'na göre Bursa Amerikan Kız Kolejinde Aritmetik, Mantık, Cebir, Zooloji, Astronomi, Geometri, Felsefe ve Siyaset Ekonomisinin yanı sıra yabancı dillerden İngilizce, Fransızca, Ermenice ve Türkçe dersleri de okutulmuştur (Önal, 2012, s. 320). A.B.C.F.M 1881 tarihinde Bursa ve harici istasyonlarındaki eğitim faaliyetleri için belli bir miktar bütçe tahsis etmiştir. Bu meblağ 1.276 liradır (P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 298) .

1899 yılında Bursa Amerikan Kız Kolejinde Almanya ve İsviçre'de yürütülen teknikler sistematik bir şekilde hayata geçirilmiştir. Dikiş dikme çalışmalarının yanı sıra okulda İncil, Aritmetik, Coğrafya, Ermenice Gramer veya okumalar yapılmıştır. Bayan Richard, Bayan Deinech ve Bayan Garabedian ile Bayan Beatrice de eğitim kadrosunda çalışan misyonerler arasındadır. Bu yıl ayrıca Bursa Amerikan Kız Kolejinin yanına bir anaokulu açılması gündeme gelmiştir. Misyonerler için bu gelişme önemli bir girişim olarak değerlendirilmiştir. Çünkü bu sayede gelecek yıllarda daha çok öğrenci okula kayıt olabilirdi. Bu girişimlerin sonunda Amerikalı ve Avrupalı Protestanlar tarafından okul ziyaret edilmiş ve okulun eksikleri tespit edilmiştir (Yıldız, 2016, s. 179).

1893 yılında Bursa Amerikan Kız Kolejinde okutulan dersler aşağıda yer verilen Tablo 19'da sunulmuştur. Müfredata göre bazı derslerin İngilizcenin yanı sıra Rumca veya Ermenice dillerinde verildiği bilinmektedir (Kocabaşoğlu, 1989, s. 169).

Tablo 19*1893 yılında Bursa Amerikan Kız Kolejinde Okutulan Dersler*

Sınıflar	Rumca veya Ermenice	Aritmetik (Rumca veya Ermenice)	Coğrafya (Rumca veya Ermenice)	İngilizce	Cebir	Fiziki Coğrafya	Geometri	Botanik (İngilizce)	Fizik	Astronomi (İngilizce)	Tarih (İngilizce)
1	X	X	X	X							
2	X			X	X	X					
3	X						X	X			
4	X								X	X	X

Türk milletinin hem dini hem de milli günlerine önem vermediği bilinen okul yönetimi özellikle Pazar, Yortu ve Yılbaşı günlerine değer vermektedir. Bu günlerde Türk öğrencilerine yepyeni güzel kıyafetler giydirmektedirler. Özellikle bu kıyafetler Protestan ayinlerine özgü diktirilir. Eğer öğrenci kıyafeti giymeyi reddederse öğrenciye “ahlak ve hareket” adı altında düşük notlar verilip bu öğrencinin mezun olmasına engel olunması söz konuydu. Öğrencilere Hz. İsa’ya dua etmeleri karşılığında arzuladıkları her şeye sahip olacaklarını öğretmektedirler. Protestanlık propagandası yapan misyonerler öğrencilere Hristiyanlık öğretilerini içeren kitaplar hediye etmişlerdir. Ayrıca öğrencilere sair zamanlarda İncil’den parçalar da dinletilmiştir (Sevinç, 1975, s. 97-98).

16 Temmuz 1897 tarihli belgeye göre Bursa Amerikan Kolejinde İngilizce, Ermenice ve Rumca dillerinde eğitim verilmiştir. Ayrıca sene sonu faaliyetlerinde bu dilleri barındıran piyano eşliğinde ilahi söylenmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 608, No: 75).

BURSA AMERİKAN KIZ OKULU

Kapanış Egzersizleri

16 Temmuz 1987

İlahi (Ermenice)

Altı ay boyunca Altın Metinler (İngilizce)

Alfabe Oyunu (İngilizce)

Piyano

İki Küçük Karşılama (İngilizce)

Ezberlenen Parça, "Gözler ve Kulaklar" -10 Kız- (Ermenice)

Şarkı "Yağmur Damlaları" (İngilizce)

Diyalog Toplu İğne ve İğne (Ermenice)

Hareketli Şarkı (İngilizce)

Piyano

Suyun kullanımı- Ölçülü Şarkı (Ermenice ve İngilizce)

Coğrafya Egzersizleri (İngilizce)

Şarkı (İngilizce)

Diyalog Yıldızlar ve Çizgiler (İngilizce)

Hareketli ilahi- küçük eller (İngilizce)

Diyalog- bulunan cüzdan (Ermenice)

İlahi (Türkçe)

Piyano

Bir mesel– Yararlı Bölüm – 5 kız (Ermenice)

Şarkı (Ermenice)

Piyano

Gökkuşağı- 7 küçük kızlar- (İngilizce)

Şarkı (İngilizce)

Ezberlenen Parça – benim eski oyuncak bebeğim – (İngilizce)

Piyano düeti

Güneş sistemi – 10 kız- (İngilizce)

Piyano

Ezberlenen Parça- Çocuklar ve evcil hayvanlar- (Ermenice)

Piyano Düeti

Yel değirmenleri

Diyalog- Ödül- (Ermenice)

Şarkı (Ermenice)

Çemberlerle yapılan egzersiz

Piyano- Bayan Reinecek

Güle güle- 3 kız

Tatil şarkısı (İngilizce)

Piyano.

31 Aralık 1900 yılına ait Yıl Sonu İstatistik Tablosuna Tablo 20’de ayrıntılarıyla yer verilmiştir (Amerikan Bord Heyeti (American Board), 1901, s. 2).

Tablo 20

1900 Yılına Ait Yıl Sonu İstatistik Tablosu

		Bursa
Misyonerler	Kuruluş Yılı	1848
	Papaz Olarak Tayin Edilen	1
	Bekâr Bayan	-
	Eşler	1
	Toplam Misyonerler	2
	Atanmış Vaizler	3
Yerli Yardımcılar	Atanmamış Vaizler	3
	Öğretmenler (Erkek)	5
	Öğretmenler (Kadın)	10
	Diğer Yerli Yardımcılar	2
	Toplam Yerli Yardımcılar	23
	Dış İstasyonlar Düzenli Toplantı Yerleri	7
Kilise İstatistikleri	Organize Kiliseler	7
	Kendi Kendine Yeten Tamamlanmış Kiliseler	1
	İletişimciler	458
	İtilaf ile Eklenen	17
	Taraftarlar	2785
	Ortalama Katılım	978
	Şabat Okulları	7
	Şabat Okulları Üyeliği	545
	Yatılı ve Lise Okulları Sayısı	2
	Yatılı ve Lise Okullarındaki Erkek Öğrenci Sayısı	45
Eğitim İstatistikleri	Yatılı ve Lise Okullarındaki Kız Öğrenci Sayısı	57
	Diğer Okulların Sayısı	10
	Diğer Okullardaki Erkek Öğrenci Sayısı	225
	Diğer Okullardaki Kız Öğrenci Sayısı	182
	Eğitim Altındaki Toplam Sayı	509

	Yıl Boyunca Kilise ile Birleşmiş	4
	Kilise ve Cemaat Giderleri İçin	90.00
	Eğitim İçin	185.92
Yerli Katkıları	İnşaat ve Onarım İçin	336.10
	Yerli ve Yabancı Misyonerler İçin	34.90
	Toplam Yerli Katkıları	646.92
Kiliseler ve Kurul		329.00
Tarafından Tahsis		
Edilmiş (Yerli Çalışma)		

1901 yılının mayıs ayında gerçekleşen A.B.C.F. M'nin yıllık toplantısında Batı Türkiye Misyonu İstasyon Raporlarının özetine göre 1901 yılının Bursa'da ki dört eğitim kurumlarından (erkek okulu, kız lisesi, 40 öğrencili anaokulu ve kız yetimhanesi) ilerlemenin en çok görüldüğü kız lisesi olmuştur. Misyonerleri sevindiren bu ilerlemeden kasıt öğrenci sayısının artmasıdır. Bu yıl Bayan Baldwin'in yerine başka bir Amerikalı misyoner atanmıştır. Rapora göre geçen yıl dört kız öğrenci mezun olmuştur ve gelecek temmuz ayında ise üç kız öğrencinin mezun olması beklenmektedir (Reports of Stations Of The Mission Of The A.B.C.F.M To Western Turkey, 1901, s. 11).

1903-1904 yıllarında Harriet G. Powers'ın yazdığı belgeye göre; Bursa Kız Okulu öğretim kadrosu, öncelikle okulun kurucusunun koyduğu standartları yükseltebilmeyi hedeflemiştir. Bu yıllarda okulda on dokuz yatılı ve otuz iki gündüzlü öğrenci mevcuttur. Birkaç yatılı öğrenci sağlık sorunları nedeniyle okuldan ayrılarak Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiştir. Öğretim kadrosu ise altı kişiden oluşmaktadır. Bu yıl kurs çalışmalarına ek olarak vokal müzik, botanik ve temel bilimlere önem verilmektedir. Bir de edebiyat kulübü mevcuttur. Bu kulüp iki ayda bir toplantılar düzenlemiştir. Ayrıca ayda bir gerçekleşen programlarda ise on kız öğrenci piyano dersi almıştır. Bayan Allen geldikten kısa bir süre sonra Pazar Okulu'nun sorumluluğunu da üstlenmiş ve kısa bir süre içinde kişi sayısını iki katına çıkarmıştır. Ek olarak bu yıl alanında yetkin bir Fransızca öğretmeni arayışına da girilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 561-562).

1903-1904 yılı İstanbul istasyonu yıllık raporuna göre personel değişikliği olmuştur. Bayan Herrick izinli olarak Amerika'dadır. Bu durum Bayan Chambers, Bayan Patrick, Bayan Jones ve Bayan Prime içinde geçerlidir. Öğretmen kadrosunda ki bu gelişmeler nedeniyle de

Gedikpaşa'daki öğrenciler Bursa İstasyonuna nakledilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 543).

1903-1904 Bursa Yatılı Kız Okulu raporunda Harriet G. Powers bazı bilgiler vermiştir. Buna göre öncelikle görevde olan misyonerler, okul kurucusunun koyduğu standartları desteklemeliydi. Bu yıllarda okulun öğretim gücünü Amerikalı ve Ermeni öğretmenler oluşturmaktadır. Ermeni öğretmenlerinden biri haftada üç gün derse geliyordu. Ayrıca bir de müzik öğretmeni vardı. Bazı kız öğrenciler ise piyano dersleri alıyordu ve bu şekilde aylık programlara katkıda bulunuyorlardı. Aynı zamanda Bayan Allen Pazar okulunun sorumluluğunu üstlendi. Ve kısa bir süre sonra sayılarını iki katından fazla arttırdı. Ayrıca aylık programın zevkine çok şey kattığı ifade edilmiştir. Şabat ayinleri için Genç erkek ve kızlardan oluşan bir koro eğitildi. Anaokulu kısmında ise yetenekli bir öğretmen ve 26 öğrenci mevcuttur (Amerikan Bord Heyeti (Amerikan Board) Harriet G. Powers., 1904-05).

1905-1906 yılında Miss Powers tarafından hazırlanan belgeye göre; eğitim öğretim döneminin dokuzuncu ayı tatmin edici bir şekilde devam etmiştir. Bu yıl anaokuluna 33 tane küçük çocuk katılmıştır. Bu çocuklarla birlikte toplam sayı 96'ya ulaşmıştır. Powers katılımın düzenli olarak artmasından dolayı sevinç içinde olduğunu belirtmiştir. Özellikle bazı alanlarda gözle görülür bir şekilde ilerleme kaydettiklerinden de bahsetmiştir. Fakat misyonerler için hâlâ arzulanacak çok şey vardır. Ayrıca Powers; kız çocuklarının karakterlerini geliştirmek ve onları olgunlaştırmak için kilise çalışmaları yapıldığından bahsetmiştir, bu şekilde ruhani yaşamın derinliklerine genç kızların ulaşmalarını hedeflemişlerdir. Kilise üyeleri pazar günü toplanarak dua etmişlerdir. Kutsal ruhun her yere ulaşması için çabalamışlardır (P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 592-593).

1907-1908 yılında Bursa Amerikan Kız Koleji'ne kayıt yaptıran 115 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin 70'i lisede, 45'i anaokulundadır. Aynı zamanda gündüz ve yatılı öğrenci sayısı da bilinmektedir. Okulda 43 yatılı öğrenci varken 72 tane de gündüzlü öğrenci bulunmaktadır. Milliyetlerine göre öğrencilerin 103'ü Ermeni, 10'u Rum ve 2'si başka ırklardandır (P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 648-649).

1907-1908 yılında Yunanca bölümü dört seviyeden oluşmaktadır. Bu seviyeler birinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci şeklindedir. Ayrıca en kısa zamanda bölümün sorumluluğunu üstelenecek ve Yunanca öğrenecek Amerikalı bir hanımefendinin ya da Yunan dilini zaten bilen birinin bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Bu yıl hiç mezun verilmemiştir. 1909 yazında sekiz öğrencinin mezun olması hedeflenmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 650).

Harriet G. Powers'ın yazdığı belgeye göre 1908 Eylül – 1909 Temmuz arasında okula kayıt olan öğrenci sayısı aşağıda belirtilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 693).

Bölüm	Gündüzlü	Yatılı	Toplam Öğrenci Sayısı
İlköğretim ve Lise	25	49	74
Anaokulu (kız ve erkek)	-	-	41

Yatılı öğrencileri milliyetlerine göre sınıflandırdığımızda ise:

Milliyetler	Öğrenci Sayısı
Ermeniler	39
Yunanlılar	9
Türk	1

Gündüzlü öğrencileri milliyetlerine göre sınıflandırdığımızda ise:

Milliyetler	Öğrenci Sayısı
Ermeniler	17
Türkler	8

II. Abdülhamit zamanında Amerikan okullarının sayıları 10'u geçmesine müsaade edilmemiştir. Fakat 1908 darbesi ile Amerikan okullarının sayısında bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde Bursa ilinde üç Amerikan okulu bulunmaktadır (Sevinç, 1975, s. 37-38). 1910'lu yıllarda Amerikan Board Teşkilatı'nın misyonerleri Gregoryen/ Katolik Ermeni ve Ortodoks Rum öğrencileri için sürdürdükleri klasik çalışmalarının aynısını Türk öğrencilerine karşı da yürütmüşlerdir. Örneğin bu çalışmalarda sabah yapılan dualar ve İncil dersleri yer almaktadır. Türk öğrencilerinin de derslere iştirak etmesi mecburidir (Yücel, 2016, s. 310).

1911 yılında Amerikan Board Teşkilatının Batı Türkiye misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için ayırdığı ödenek aşağıda belirtilmiştir. Ödenekler için tahminler kuruluş cinsinden verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 629. No: 168).

Tablo 21

1911 Yılında Bursa İstasyonu İçin Ayrılan Ödenek

İstasyon	Maaş	Genel Çalışma		Toplam:
		A.B.C.F.M	Board Kadınları:	
Bursa	108.00	339.00	481.00	928.00

1913 tarihli Bursa Amerikan Kız Okulu Raporu'ndan elde edilen bilgilere göre 1912-1913 öğretim yılı için Amerikan Kız Okuluna kayıtlı 210 öğrenci vardır. Buna anaokulu da dâhildir, bu sayının 31'i erkek hazırlıktır. Çünkü Protestan Erkek Okulu'nun olmaması nedeniyle bu yıl bir istisna yapılmış ve anaokulundan mezun olan Protestan erkek çocukların bir kısmı ilkokula alınmıştır. Bunlardan ikisinin, eski padişahın yargılanmasına atanan subaylardan birinin oğulları olan Türk erkekleri olduğunu bilinmektedir. Milliyetler şu şekilde bölünmüştür: 174 Ermeni, 18 Türk, 12 Rum, 3 Fransız ve 3 Yahudi. Hristiyan dernekleri ise Bayan Parsons'ın ve diğer kıdemli öğretmenlerin liderliğinde başarılarını tam olarak sürdürmüşlerdir. Ayrıca Y.M.C.A'nin liderlik eksikliği nedeniyle bu yıl hiçbir şey yapmadığından da bahsedilmiştir. Bununla birlikte, Bayan McNaughton tarafından organize edilen Pazar Okulu başarılı bir şekilde devam etmiştir, burada bazen altmış kadar kişi mevcuttur ve kızlara ahit verilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 628, No: 124).

1913-1914 Bursa Kız Yatılı Okulu Raporuna göre; bu yıldaki en mühim olay yatılı bölümün ve birinci hazırlık sınıfının üzerindeki tüm sınıfların Kayabaşı'ndaki orijinal okul mülküne taşınması olmuştur. Bu taşınma için yaz aylarında birtakım değişiklikler yapılarak hazırlanılmıştır. Yemek odasındaki bölmeler çıkarılarak çok büyütülmüştür ve yepyeni bir bölüm eklenerek kızların çok beğendiği güzel, yeni bir yatakhane yapılmıştır ve üç gün içinde taşınma işlemi gerçekleşmiştir. Anaokulu öğrencileri için ise Setbaşı binası kullanılmıştır. Kayabaşı malikânesinin hemen bitişiğinde, oyun oynamak için daha fazla alan sağlayacak ek arazi satın alınmıştır. Okul kayıtlarına baktığımızda okulda okuyan öğrenci sayısında da bir önceki seneye göre 25 kişilik bir artış söz konusudur. Sonuç olarak okulda okuyan öğrenci sayısı 234'ü bulmuştur. Çeşitli milletlerden ve bölümlerden oluşan öğretim kadrosu sayısı ise 21'dir. 1913-1914 yılında okulu başarı ile bitiren öğrenci sayısı ise toplam 6 kişidir. Bu öğrencilerin dört tanesi Ermeni, bir tanesi Rum ve bir tanesi de Türk'tür. Hatta bu okuldan mezun olan ilk Türk öğrenci de bu dönemdedir (P.A.B.C.F.M., Reel: 628, No: 126). Genel olarak Dünya Savaşı yıllarında ise tüm Osmanlı topraklarındaki Amerikan okullarının sayısı 426'dır ve Amerikalı misyonerlerin bu topraklarda ulaştığı öğrenci mevcudu ise 25000'i bulmuştur (Yılmazlar, 2007, s. 106).

1923 tarihinde Bursa Amerikan Kız Kolejinin toplam 47 öğrencisi vardır. Bu öğrencilerden 38'i Türk'tür. 1924 tarihinde mevcut öğrenci sayısı 120 olmuştur. Bu öğrencilerin sadece 1'i yabancı uyruklu olmak üzere 119'u Türk'tür. 1927 tarihinde ise kolejde eğitim gören öğrenci sayısı 120'ye düşmüştür (Yıldırım, 2011, s. 171-172).

1923- 1924 yılı Bursa Kız Okulu Raporu'na göre Kayabaşı yatılı bölümünde 27 kız ve 2 erkek, gündüz okulunda 36 kız ve 28 erkek olmak üzere toplam 64 öğrenci vardır. Setbaşı

kısımında 40 kız ve 50 erkek olmak üzere toplam 90 öğrenci kayıtlıdır. Bu durumda her iki okulda ki toplam öğrenci sayısı 154'tür. Kış aylarında yardım okulunda ki çocuklara öğle saatlerinde sıcak yemek, giysi ve ayakkabı verildi. Okul hükümet yetkileri tarafından birkaç kez ziyaret edilmiştir. Misyoner öğretmenler tüm yükümlülükleri yerine getirmek için büyük bir çaba sarf etmişler ve bu da müfettişler tarafından fark edilmiş olup olumlu bir şekilde yorumlanmıştır. Ayrıca bu yılın ocak ayında Amerikalı personel Bayan Hinman, hastalığı sebebiyle zayıfladığı için mayıs ayında okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu durum, yılı tamamlamayı düşünen Bayan Hinman ve kendisini çok seven okulda ki kızlar için hayal kırıklığı olmuştur. Bayan Himnman'ın yerine şubat ve mayıs aylarında iki haftalığına Bayan McNaughton gelmiştir. Nisan ayında ise bir haftalığına Bayan Sanderson okulda görev almıştır. Bayan Sanderson bu süre zarfında çocuklara gelecek yıl beden eğitimi ve oyunlarda onlar için neler yapılacağı hakkında bilgi vermiştir. Okulda herkes Bayan Sanderson'dan çok memnun kalmış ve gelişinin dört gözle beklendiği ifade edilmiştir. Bu eğitim yılında kızların diğer dallarda olduğu gibi İngilizce, Fransızca ve Türkçe 'de de önemli ilerlemeler kaydettikleri belirtilmiştir. Ayrıca bu rapora son vermeden önce yardım çalışmalarından bahsedilmiştir. Şehrin mültecilerle dolu olduğu ve kış aylarında çok fazla hastalık olduğu yazılmıştır. Bu sebeple de bir aşevi kurularak çocuklara sıcak bir çorba dağıtılmıştır. Spor günü tatbikatları katılımına davet edilen yaklaşık 2000 çocuk ise programda hazır bulunmuştur. Bu program içerisinde yarışlar, oyunlar ve jimnastik faaliyetler bulunmaktadır (Jillson, 1923-1924).

Amerikan Bursa Okulunun Eylül 1924'ten Haziran 1925'e kadar olan yıl sonu raporuna göre; Türk kızlarının mevcut zamandaki ihtiyaçlarına doğrudan uyum sağlamak için okul daha uygun hale getirilmek istendi. Bu sebeple Türk okullarından öğrenci kabulünün kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca birçok kız öğrencilerinin daha yüksek bir eğitim istediği ve bu isteği karşılamak için Türkçe 'nin yanında sadece Coğrafya veya Tarih değil, aynı zamanda ileri düzey Dilbilgisi ve Edebiyat ve 8.sınıfa kadar ileri düzey matematik sunmak gerektiği vurgulanmıştır. Daha düşük sınıflara giren öğrenciler daha basit İngilizce ve Fransızca çalışmalarına sahipken daha yüksek sınıflara girenler özel hızlı çalışmalara sahipti. Bu yıl okulda 100 çocuk mevcuttu. 88 kız ve 12 erkek. Bu sayıya 33 pansiyonlu ve 67 gündüzlü öğrenci dahildir. Bunların 75'i ilk 5 sınıfta ve 25'i üst sınıflarda bulunmuştur. 3'ü gelecek yıl mezun olmayı umarak 10. sınıftaydı. Geçen yılın toplamı 50 olduğundan sayı ikiye katlanmıştır. Öğretmenler arasında ileri düzey çalışma için Bursa Lisesinden Türk Edebiyatı profesörü gelmiştir. Diğer branşları üç Türk kadın öğretmen öğretmiştir. İngilizce çalışmaları için üç Amerikalı ve bir İngiliz kadın öğretmen, Fransızca dersini ise İsviçreli bir öğretmen yapmıştır.

Yapılan çalışmalar çok tatmin edici olmuş, öğrencilerin hepsi istekli ve ilgili bir ruh göstermiştir. Kendi kendine yönetim planı kapsamında birçok kızın karakterinde ve öz kontrolünde ve diğerlerini yönlendirme yeteneğinde dikkate değer bir büyüme olmuştur. Bayan Sanderson tarafından öğretilen açık hava sporları, tenis, voleybol, basketbol, yeni sistem jimnastiği ve halk dansıyla bu yıl daha büyük fırsatlar sunulmuş ve genel standartlar yükseltilmiştir. Kayabaşı'ndaki okuldaki çalışma artarken ve güçlenirken Setbaşı'ndaki okulda gelecekte ne yapmanın faydalı olacağı konusunda bazı sorgulamalar meydana gelmiştir. Setbaşı binasında 30 yıldan fazla bir süredir bir okul bulunmaktadır. Zamanın bir kısmında tek Amerikan okulu idi. Şehrin merkezinde bulunuyor ve Kayabaşı'ndaki binalardan daha erişilebilirdi. Kayabaşı'nın Amerikan personeli kadınları gözetim ve İngilizce öğretimi konusunda sırayla görev aldılar böylece haftanın her bir okul gününde bir Amerikalı yarım gün boyunca okul binasında bulunuyordu. Ayrıca okulun geleceği konusunda dikkatli düşünülmesi gereken konular vardı. İki okulu sürdürmek yerine tek bir okulu verimli hala getirmek daha akıllıca olmaz mıydı? Raporun sonunda yılın umut verici bir şekilde kapandığı ve gelecekte daha büyük bir büyüme vaat ettiği vurgulanmıştır. Miss Parsons göreve dönmüştür. Miss Jillson Amerika'daydı bir yıl izin almayı planlıyordu. Miss Sanderson ise ikinci yıl dil çalışmasını tamamlayacaktı (Jillson J. L., 1925).

1925 yılının Mart ayın da Bursa Amerikan Kız Kolejinde yürütülen eğitim çalışmalarına göre; yatılı kalan öğrencilerin günlük uyuma süreleri sekiz saattir. Gün içerisinde yarım saat açık havada spor yapmaktadırlar. Kişisel bakımları dahilinde haftanın iki günü banyo yaptırılmaktadır ve öğretmenler tarafından tırnak bakımları kontrol edilip saçlarının nasıl taranacağı hatta saçlarının nasıl örüleceği de gösterilmektedir. Yemekten önce ve sonra el yıkamaları hususunda öğrenciler takip edilmektedir. Yemek yedikten sonra öğrencilere diş fırçalaması gerektiği düzenli bir şekilde hatırlatılmaktadır. Ayrıca okul içerisinde bir de revir bulunmaktadır. Hasta öğrencilerin tedavileri bu bölümde yapılmaktadır (Uçar, 2017, s. 57).

3.3. Bursa Amerikan Kız Kolejinde Çalışan Misyoner Öğretmenler

Amerikan Board teşkilatı ile iş birliği içinde hareket eden ve ona bağlı olarak çalışmalarını sürdüren ayrı organizasyonlardan oluşmuş olsa da projelerini kadınlar ve çocuklar adına yürüten üç 'Kadın Board'u vardır. Bunların isimleri ve tüzel kişilik kazandıkları tarih ve yerler sırasıyla şöyledir: Kadın Misyon Cemiyeti (Women's Board of Missions, [WBM] 1869), Massachusetts); Dâhili Kadınlar Cemiyeti (Woman's Board of Missions of the Interior, [WBMI] 1873, Illinois); Pasifik Kadınlar Cemiyeti (Woman's Board of Missions for the Pacific, [WBMP] 1877, California) (Döşkaya, 2021, s. 528). Kadın Boston Cemiyeti'nin

(WBM) idealleri arasında Amerikan Board Teşkilatı ile dış ülkelerdeki kadınların ve çocukların eğitimini sağlamak ve Hristiyanlaşmaları konusunda çalışmalarda bulunmaktır. Birinci önceliği kızların eğitimi için yatılı okullar açmak ve bu açılan yatılı okulların ilerlemesine yardımcı olmaktır (Döşkaya, 2021, s. 530).

1844 tarihinde kurulan amacı Hristiyanlara Hristiyanlığı öğretmek, onları korumak ve Hristiyanlığı yaygınlaştırmak olan Young Men's Christian Association (YMCA), faaliyetlerini Board teşkilatının çatısı altında sürdürmüş ve kadınlara yönelik olarak da 1857 yılında Young Women's Christian Association'ı (YWCA) kurmuştur (Çatalbaş, 2014, s. 102-103). YWCA örgütünün Bursa Amerikan Kız Koleji hedefleri arasında Hristiyanlığın yaşam tarzını öğrencilere benimsetmek vardır. Bu amaç doğrultusundaki faaliyetlerini saklamadan gözler önünde yürütmüşlerdir (Uçar, 2017, s. 46).

Üsküdar Kız Yüksek Okulunun kuruluşunda etkin olan Julia A. Rappleye 1876 yılının ocak ayında Bursa'ya idareci olarak görevlendirildi. 1881 yılının ocak ayında okula ait bir binayı elverişli hale getirip ve Amerika'ya döndü. Okul binası 10.000 dolara tamamlandı ve bu paranın yarısı California'dan hibe edildi. WBMP'nin sekreterlerinden biri, "Onun çalışmaları ve ismi bu okul binasında yaşayacaktır. Bu binayı onun bizzat inşa ettiği söylenebilir" diyerek Rappleye 'nin okulun kurulmasındaki önemini vurgulamıştır. Okulun bir başka öğretmenlerinden Ursula C. Clarke ise sabah sekizden öğlen on ikiye kadar olmak üzere vaktinin büyük bir çoğunluğunda okulda bulunuyordu. İngilizce, Aritmetik ve Coğrafya derslerinin eğitimini veriyordu. Aynı zamanda kız öğrencilere İncil hikâyeleri de okuyordu ve kız öğrencilerde bir sonraki gün aynı hikâyeleri Bayan Clarke'e tekrar anlatıyorlardı. Yaşı daha büyük kız öğrencilerin İncil okuma dersine ise Mrs. Schneider veriyordu. Annie T. Allen, Jeannie L. Jillson, Theodore A. Baldwin, Miss Allen ve Miss Powers da farkı zamanlarda okulda öğretmenlik yapmış diğer isimlerdir (Aksu, 2010, s. 266-267).

Bursa Amerikan Kız Kolejinin okul müdürlüğünü 1883 yılında Bay Baldwin üstlenmiştir. 1884 yılında ise Bayan Rewell kolejde çalışmaya başlamıştır. 1888 yılında Bayan Crawford'un ölümü öğrencileri derinden etkilemiştir. Bayan Crawford'un ölümü üzerine yerine gelen Bayan Wells dil derslerini okutmuştur. 1891 yılı dönem içinde ise Ermenicesi çok iyi olan Bayan Page öğretmen kadrosuna katılmıştır. 1897 tarihinde Bayan T. Beineck hem yetimhane yardımcılığı yapmış hem de okulda haftada iki kez Fransızca dersini vermiştir. 1897 yılının okul tatilinin bitiminden hemen sonra Alman bir papazın kızı ve oldukça genç olan Bayan Reineck göreve başlamıştır. Bayan Reineck öğrencilere Almanca ve Fransızca müzikler

öğretmiştir. 1898 yılında ise Hristiyanlık öğretileri hakkında bilgi vermek için din derslerine Bayan Mianzera Eaprielian girmiştir (Yıldız, 2007, s. 189-195).

1907-1908 yılında Bayan Powers'in yazdığı Bursa Amerikan Kız Okulu Raporuna göre; eğitim kadrosunda yer alan öğretmenler şunlardır:

- Anaokulu bölümünde Rodoslu Bayan Satenig Ouzoumyan
- Fransızca ve müzik bölümünde İsviçreli Bayan Ruth Borel
- İlköğretim bölümünde Bayan Nektar Pannoisian
- Yunanca bölümü için Voloslu Bayan Lydia Theologhopoulou

Bayan Allen ise okuldaki en kıdemli kişilerden biridir. Daha sonraları ise okulun başhemşire ve ev annesi görevini üstlenen Bayan Mianzara Kaprielyan görevinden ayrılmıştır. Bayan Powers, Bayan Mianzara Kaprielyan görevden ayrılışını telafisi mümkün olmayan bir kayıp olarak nitelendirmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 628, No: 126).

Öğretmenlerden genç ve girişimci olarak tanınan Bayan Lydia piyano ve org çaldığı bilinmektedir. Ayrıca Bayan Lydia İngilizce ve hatırı sayılır derece de Ermenice öğrenmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 648-649).

1913 tarihli Bursa Amerikan Kız Okulu Raporu'ndan elde edilen bilgiye göre; Okul müdiresi Bayan Jillson'a savaş mültecileri ile yaptığı ve o yıllarda yapmaya devam ettiği çalışmalarından dolayı devlet tarafından nişan verilmiştir. Bu nişan Bursa Amerikan Kız Kolejini onurlandırmıştır. Bu yardım çalışmaları arasında kadınlara iş vermek amacıyla dokuma tezgâhlarının kurulması da vardır. Tezgâhların kurulu olduğu binaya inip bu kadınları iş başında görmenin mutluluk verici olduğu dile getirilmiştir (P.A.B.C.F.M., Reel: 628, No: 124).

1913 yılında Amerikan Board Teşkilatının Batı Türkiye misyonu dâhilinde Bursa Yatılı Kız Okulu öğretmenleri için ayırdığı ödenekler Tablo 22'de sunulmuştur. Ödenekler dolar cinsinden verilmiştir. Bu yıl için Board Teşkilatı tarafından toplam 591,00 dolar ödenek ayrılmıştır (P.A.B.C.F.M., Reel: 629, No: 213).

Tablo 22*1913 Yılında Bursa Yatılı Kız Okulu Eğitim Kadrosu ve Maaşları*

Eğitim Kadrosu	Maaşlar
2 Amerikalı veya İngilizce Öğretmeni	200.00
İngiliz Kadın Yönetici	60.00
Fransızca Öğretmeni	50.00
4 Ermeni Öğretmen	100.00
Rum Öğretmen	25.00
Türk Öğretmen	25.00
Kira	95.00
Öğrencilere Yardım	36.00

1914 yılında Amerikan Board Teşkilatının Batı Türkiye misyonu dâhilinde Bursa Yatılı Kız Okulu için ayırdığı ödenek Tablo 23’te sunulmuştur. Ödenekler lira cinsinden verilmiştir. Bu yıl için Board Teşkilatı tarafından 591,00 lira ödenek ayrılmıştır (P.A.B.C.F.M., Reel: 629, No: 239).

Tablo 23*1914 Yılında Bursa Yatılı Kız Okulu Eğitim Kadrosu ve Maaşları*

Eğitim Kadrosu	Maaşlar
2 Amerikalı veya İngilizce Öğretmeni	200.00
İngiliz Kadın Yönetici	60.00
Fransızca Öğretmeni	50.00
4 Ermeni Öğretmen	100.00
Rum Öğretmen	25.00
Türk Öğretmen	25.00
Kira	95.00
Öğrencilere Yardım	36.00

13 Aralık 1915 tarihinde Harriet G. Powers tarafından Bayan Lamson’a yazılan mektubu incelediğimizde ise Tarih, Gospels (Hristiyanlığın esasları), ve Harmoni (ahenkli ilahi) derslerinin öğreticiliğini Harriet G. Powers’in bizzat üstlendiğini anlamaktayız (P.A.B.C.F.M., Reel: 633, No: 1154).

1915 yılında Amerikan Misyonerleri Komisyon Üyeleri tarafından hazırlanan öğretmen maaş beyannamesi aşağıda sunulmuştur. Bu belge öğretmenlerin maaşlarına çocuk yardımı, sağlık ve tıbbi yardım ile konutlarının bakımı için ev fonu da eklenerek hesaplanmıştır (P.A.B.C.F.M., Reel: 629, No: 260).

Tablo 24

1915 Yılında Bursa Amerikan Kız Kolejindeki Öğretmen Maaşları

İsim – Soy isim	Sabit Maaş	Toplam
Annie. T. Allen	113,64 lira	500 dolar
Jeannie Willson	113,64 lira	500 dolar
Edith Parsons	113,64 lira	500 dolar
Nina Rice	93 lira	409,20 dolar

3.3.1. Bursa Amerikan Kız Kolejinde Görev Yapmış Bazı Misyoner Öğretmenlerin Biyografisi

3.3.1.1. Julia A. Rappleye

1835 tarihinde Seneca Castle’da doğdu. 1855 tarihinde Oberlin Kolejinden mezun oldu. 1876 tarihinde Bursa’ya transfer oldu. Çeşitli misyonerlik toplantılarına katıldı ve Bursa’daki okul binasının borcunu ödemek için fon sağlamaya çalıştı. 1881 tarihinde tekrar Amerika’ya döndü. Hizmet yerleri arasında Bursa ve İstanbul bulunmaktadır (Board), Memorial records for Julia A. Rappleye).

3.3.1.2. Theodore A. Baldwin

1843 tarihinde Newark’ta doğdu. Princeton Kolejinden 1863 tarihinde mezun oldu. Hizmet yerleri arasında Bursa, İzmir ve Manisa bulunmaktadır. 1880-1909 tarihlerinde Bursa’da bulundu. Türkiye’deki çalışmalarının büyük bir kısmını Bursa’ya ayırmıştır. Türkçeyi daha sonradan öğrenmekle beraber kendi misyonerlik dili öncelikle Ermeniceydi. 1934 tarihinde ise yaşamını yitirdi (Board), Memorial records for Theodore A. Baldwin).

3.3.1.3. Ursula C. Clarke Marsh

1845 tarihinde South Natick, Massachusetts doğdu. Mount Holyoke Ruhban Okulundan mezun oldu. 18 Kasım 1868’de Bursa’ya geldi. Hizmet yerleri arasında Bursa, Manisa, Eski Zagra ve Filipopolis bulunmaktadır. 1873 tarihinde Bursa Okulu kapatılınca Miss Clarke ve

Miss Cull Manisa Kız okuluna gitti. 1934 tarihinde yaşamını yitirdi (Board), Memorial records for Ursula G.C. Marsh).

3.3.1.4. Jeannie Louise Jillson

19 Nisan 1867'de Massachusetts, Jamaika Ovasında doğdu. Emerson Oratory Koleji'nde eğitim gördü. 1904-1938 tarihinde Yakın Doğu Misyonu görevindeydi. Bayan Jillson, İzmir'deki Amerikan Koleji Enstitüsünde öğretmenlik yapmıştır. Hizmet yerleri arasında İzmir, Bursa, Gedikpaşa ve Beyrut bulunmaktadır. Birinci Dünya Savaşı ve öncesi Bursa'daki Kız Okulunun müdürü olarak görev yaptı ve İstanbul'daki Gedikpaşa Okulunda ders verdi. Bursa Kız Okulunun kapanmasının ardından Bayan Edith Parsons ile İzmir'e nakledildi. 11 Mayıs 1964'te Kaliforniya'da öldü (Board), Memorial records for Jeannie L. Jillson).

3.3.1.5. Annie T. Allen

21 Aralık 1868'de Harput'ta doğdu. Eylül 1903 tarihinde Bursa'ya geldi. 25 Ağustos 1909 Amerika'ya döndü. Eylül 1912 tarihinde tekrar Bursa'ya döndü. Bursa Kız Okulunun sorumluluğunda Bayan Powers ile ilişkilendirildi. Bursa ve Ankara'daki Yakın Doğu Amerikan Yardım Heyetinden sorumlu oldu. Yardım çalışmaları için birçok kez seyahat etti. 2 Şubat 1922'de Sivas'ta öldü (Board), Memorial records for Annie T. Allen).

3.3.1.6. Edith F. Parsons

American Board'un bir çalışanı olan Edith F. Parsons'ın personel kartından elde edilen bilgilere göre doğum tarihi 1878'dir. Hizmet yerleri arasında Bursa ve İzmir bulunmaktadır (Board), Personnel records for Edith F. Parsons).

3.4. Bursa Amerikan Kız Kolejinin Kapatılma Süreci

1928 tarihinde Bursa Amerikan Kız Kolejinde din değiştirme (tanassur) hadisesi meydana gelmiştir. Bu hadise basında oldukça ses getirmiş ve misyonerlik faaliyetlerinin açığa çıkarılması için yargılama süreci başlatılmasına neden olmuştur. Tanassur hadisesi süresince öne çıkan isimler şunlardır:

- Amerikalı Misyonerlerden Bursa Amerikan Kız Koleji Müdürü Jeannie L. Jillson, Öğretmen Edith Sanderson ve Öğretmen Lucille Day
- Asker emeklisi Rıza Bey'in büyük kızı Kamuran, Bursa Amerikan Kız Kolejinde 1926 tarihinde mezun olduktan sonra kolejde sekreter ve odacı olarak çalıştı.

- Bursa Amerikan Kız Kolejinde 9. sınıf da öğrenim görmekte olan Nemika
- Matbaacı Vasıf Necdet Bey'in kızı Ma'delet
- Miralay Talat Bey'in kızı Seniha
- Dr. Yusuf Sadi'nin kızı Sabiha Bursa Amerikan Kız Kolejinden 1926 tarihinde mezun olmuştur. Öğrenimine İstanbul Üniversitesi'nde devam etmiştir.
- Bursa Amerikan Kız Kolejinde 13 yıl boyunca öğretmenlik yapmış Behice Hanım'ın 1927 tarihinde işine son verilmiştir (Yücel, 2016, s. 312). Behice Hanım'ın işinden olma sebebi ise Amerikalı misyonerlerin okulda yürüttükleri tanassur hadisesine karşı çıkması olmuştur. Çünkü misyonerler yalnızca öğrenciler üzerinde değil okulda Türkçe derslerini okutan Türk öğretmenlerini de Hristiyanlaştırmaya çalışmışlardır (Yıldırım, 2011, s. 173).

Tanassur hadisesi ortaya çıkmadan önce Museviler bir önceki sene çocuklarının kayıtlarını okuldan almışlardır. Amerikan okullarını tercih eden aileler genellikle toplumun aydın kesimini temsil etmekteydiler. Ailelerin çocuklarını Amerikan okullarına gönderme sebepleri ise çocuklarının İngilizce öğrenmelerini istemeleridir. Ne yazık ki çocukların İngilizce öğrenemedikleri de ifade edilmektedir. Bursa Amerikan mektebinde dikkat çeken durumlardan biri de Amerikan bayrağının duvarın bir kenarında asılı olmasıdır. Bununla birlikte okulun müdiresi konsolosluk görevini de üstlenmiştir (Sevinç, 1975, s. 95-96).

Tanassur hadisesi Maarif Müdürlüğüne üç kız öğrencinin gelmesiyle başlamıştır. Hadisenin incelenmesi için Maarif Müdürü Sıtkı Bey müfettiş olarak Necip Bey'i görevlendirmiştir. Müfettiş Necip Bey yaptığı soruşturma da on beş öğrencinin ifadesini almış ve hadisenin doğru olduğuna kanaat getirmiştir. Bunun üzerine Bursa Amerikan Kız Kolejinde ki şüpheli davranışlar sergileyen dört kızın İngilizce olarak yazılan hatıra defterlerine ulaşılmıştır. Tercümesi yapılan bu defterlerde kızların Hristiyanlığa karşı sempati duyduğu ortaya çıkmıştır (Güngör, 2003, s. 32-33). Ayrıca o dönemlerde Türk sosyal yaşamında Amerikalı misyonerlerin Türk evlerine İncil'i tanıtmak için kapı ziyaretleri de gerçekleştirdikleri bilinmektedir (Akgün, 1994, s. 2133). Dolayısıyla misyonerlerin açtıkları okullarda da bu faaliyetlerinin olması yadsınamaz bir gerçektir.

Bursa Olayı ile ilgili Cumhuriyet Gazetesi 26 Kanunusani 1928 tarihli "Mektep Değil Mefsedet Ocağı" başlıklı haber yazısında yılbaşında birçok Türk kız öğrencilerine Protestan ayinleri için özel elbise yaptırıldığı ve Protestan inançlarına itiraz eden öğrencilere ahlak ve

hakaret adı altında notlar verilerek misyonerler tarafından öğrencilerin mezuniyetlerinde sıkıntı çıkarıldıkları belirtilmiştir (Arıg, 2014, s. 72).

Bursa Amerikan Kız Kolejinde ki tanassur hadisesi ilk olarak 22 Kasım 1928 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nde haber olarak yayınlanmıştır. Bu haberin içeriğine göre; kız öğrenciler günün ilk ışıklarında Amerikalı misyoner öğretmenlerin eşliğinde ortadan kayboluyorlardı. Bu öğretmen ve öğrencilerin dağ ve tepelere çıktıkları düşünülmekteydi. Akşam vakitlerinde ise yemek saatinde bazı duaları tekrarladıkları bilinmekteydi. Aydınlar Cumhuriyet dönemi sonrası oluşan kimlik buhranının sebebini tanassur hadisesi olduğunu düşünmektedirler (Çayır, 2005, s. 286-287).

Tanassur Hadisesi kamuoyunda duyulduktan sonra Associated Press muhabiri Miss Ring, American Board Türkiye Sekreteri Goodsell ve Amerika'nın İstanbul Muavin Konsolosu Raymond A. Hare incelemelerde bulunmak için Bursa'ya gelmişlerdir. Öğretmen Edith Sanderson patlak veren bu hadisede tüm mesuliyeti üstlendiğini araştırmacılara belirtmiştir (Armaoğlu, 1997, s. 14).

22 Ocak 1928'de Büyükelçi Joseph Grew Bursa Amerikan Kız Koleji din değiştirme hadisesi hakkında dışişlerini bilgilendirmiştir. Bu bilgilendirmede Türk Devleti yönetiminin din değiştirme hadisesini soruşturmak için görevliler tahsis ettiğini söylemiştir. Buna karşılık Amerikan Board Teşkilatının Türkiye idarecilerinden Fred Goodsell planlanmış bir propaganda etkinliklerinde bulunmadıklarını ve bu konuda oluşturulan yasalara uyduklarını, bu sebeple Türk Hükümetinin yapacağı soruşturma faaliyetlerinden de memnuniyet duyacaklarını belirtmiştir. Büyükelçi Joseph Grew ise Bursa Amerikan Kız Kolejinde Hristiyanlık ve İncil öğretileri hakkında birtakım bilgilendirmelerin öğretmenler tarafından yapıldığını bakanlığa bildirmiştir. Bunun üzerine bakanlık bu hadisenin yumuşatılması ve iki ülke arasında iyi ilişkiler kurulması konusunda direktif vermiştir (Çelik, 2019, s. 71).

Amerikan elçisi Mr. Grew Amerikan misyoner okullarına yönelik ortaya çıkan bu tehdidi ABD Sekreteri Mr. Frank Billing Kellog'a bildirmiştir. Washington'da bulunan Türk elçi ile temasa geçilmiş, alınan kararların geri çekilmesi istenilmişti. Yoksa Amerika'da bulunan Türk aleyhtarı lobilerin faaliyetlerine onay verileceği belirtilmişti. Bundan sonra Türk Dış İşleri Bakanı Tefik Rüşü Aras (1883-1973) ile Mr. Grew'in görüşmeleri sonucunda durum Amerika'nın talepleri doğrultusunda halledilmişti (Tangülü, 2013, s. 150).

Hadisenin Bursa Maarif Müdürlüğü'nden Ankara Maarif Vekâletine intikal etmesiyle 28 Ocak 1928 tarihinde gerçekleşen Encümen toplantısında ilk olarak Bursa Amerikan Kız

Kolejinden çocuklarını almak isteyen ailelere kolaylık sağlanması kararlaştırılmıştır (Uçar, 2017, s. 129).

Maarif Vekâletinin yaptığı izahta Bursa Amerikan Kız Kolejini; kendilerine emanet edilen bu vatanın çocuklarına Cumhuriyetin ilkelerine muhalif olarak herhangi bir şekilde dini aşılımlar yapmaya hakkı olmadığı ve öğrencilerin iyi niyetini kötüye kullandığı gerekçesi ile okulun kapatılmasına karar vermiştir (Büyükkarcı, 2001, s. 26). Böylece 30 Ocak 1928 tarihinde Bursa Valiliği'ne ulaşan resmi tebligat ile Bursa Amerikan Kız Kolejini kapatılması için çalışmalarının başlatılması talep edilmiştir ve bir kurul oluşturulmuştur. Bu kurulda yer alan isimler şunlardır:

- ❖ Bursa Valisi Fatin Bey
- ❖ Bursa Maarif Müdürü Sıtkı Bey
- ❖ Maarif Müfettişleri Necip ve Şahap Beyler
- ❖ Bursa Polis Müdürü Ramiz Bey

Oluşturulan kurul 31 Ocak 1928 tarihinde Bursa Amerikan Kız Kolejine gitmiştir. Müdire Miss Jillson kurulu donuk bir tavırla karşılamıştır. Bursa Amerikan Kız Kolejinde eğitim gören yatılı öğrenciler ailelerinin yanına sevk edilmiştir. İkametgâhı Bursa'da olmayan 21 kız öğrenci mevcuttur. Bu öğrencilerden 14'ü Bursa Lisesi'ne 7'si de Bursa Kız Öğretmen Okulunun yatılı bölümüne nakil edilmiştir (Uçar, 2017, s. 133). Bütün öğrenciler okuldan gönderildikten sonra derslikler mühürlenmiş, ardından dört adet zabıt varakası düzenlenerek imzalanmıştır (Ortak, 2013, s. 684).

Bursa Sulh Ceza Mahkemesi tarafından görülen davanın ilk duruşması 13 Şubat 1928 tarihinde gerçekleşmiştir (Uçar, 2017, s. 313). Duruşma salonunda sanıklar ve şahitler hazır bulunmuştur. Ayrıca Türk ve Amerikalı gazeteciler ve davayı merak eden halktan vatandaşlar da bulunmaktaydı. Duruşmanın Bursa Sulh Ceza Mahkemesi Hâkimi Nizameddin Bey'dir. Duruşmada misyoner öğretmenleri savunan Avukat Ali Haydar Özkent, tercüman ise Bursa Amerikan Okulu'nda görev yapan İngilizce öğretmeni Niyazi Bey'dir (Uçar, 2017, s. 314).

İkinci duruşma ise 5 Mart 1928 günü yapılmıştır. Mahkemede önce kız öğrencilerin beyanları dinlenmiştir. Kız öğrenciler Hristiyanlığı sevdiklerini ve iyi bir din olduğunu düşündüklerini söylemiştir. Ardından mahkeme kız öğrencilerin babalarının beyanlarının dinlemesine karar verilmiştir. Bu beyanlar arasında genellikle babaları kızlarının tanassur olayına karıştıklarından haberlerinin olmadığını, çocuklarının okulda iyi bir eğitim aldıklarını düşündükleri için tercih ettiklerini söylemiştir. İzmit'te matbaası olan baba ifadesinde; 'Her

koyun kendi bacağından asılır, bana ne, seçti ise seçti, belki iyidir’’ dediği için üç yıl olmak üzere hapis cezasına çarptırılmıştır. Ayrıca İzmitli baba meslekten ihraç edilmekle birlikte matbaa dükkânının da faaliyetlerine son verilmiştir. Diğer babaların ise mahkemece beraatine karar verilmiştir (Yıldırım, 2011, s. 187-188).

New York Times 20 Mayıs 1928 tarihli özel yazışmaya göre Müdire Jeannie L. Jillson ile öğretmenler Bayan Edith Sanderson ve Bayan Lucille Day ’in bazı eylemleri Bursa yetkilileri tarafından Ankara’ya bildirilmiştir. Öğretmenler üç gün hapis cezasının yanı sıra 1,50 dolar para cezasına da çarptırıldı. Bu İtalya’dan kabul edilen ceza kanununun 526. Maddesi uyarınca verilen asgari cezaydı. Mahkeme üç öğretmenin üç gün boyunca okuldaki odalarında kalmalarını hükmetti. Bu süre zarfında ise okulda devriye gezmeyecekti. Ayrıca misyonerlerin duruşmasının Türk ve yabancı basın tarafından istismar edilmesi dikkatleri Türkiye’deki yabancı okulların geleceğine çevirdi. Üç Amerikalı öğretmenin Anadolu’da Hristiyan propagandası suçlamasıyla yargılanması ve açılan dava, yabancıların gözünde bir hayal kırıklığı yarattı. Amerikan okuluna verilen lisans kapsamında dini ve ahlaki otoriteyi elinde bulunduran ebeveynler dışında hiç kimse 18 yaşını doldurmamış bir çocukla din tartışamazdı (Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon No:502 Gömlek No:99284).

Bursa Sulh Ceza Mahkemesinde görülen üçüncü duruşma 25 Nisan 1928 tarihinde gerçekleşmiştir. Avukat Ali Haydar Bey bu duruşmada bir buçuk saat süren bir savunma gerçekleştirmiştir. Özellikle Bursa Amerikan Kız Kolejinin Amerikan Board Heyeti ile bağlantısının bu davada okulun aleyhine kullanılamayacağını ileri sürmüştür (Uçar, 2017, s. 359).

30 Nisan 1928 yılında Bursa Sulh Ceza Mahkemesinin verdiği karara göre misyoner öğretmenler suçlu bulunmuştur. Kız öğrencileri dini ayinlere katılmaya mecbur bıraktıkları, sofranın Hristiyan gelenek ve göreneklerine göre ayarladıkları ve öğrencileri Hristiyan öğretilerini öğrettiklerinden ve ayrıca pazar günkü ayinlerde zorla şiir okutulduğu tespit edilen üç kadın misyonere ceza verilmiştir. Bu ceza ile öğretmenler üç gün hapis cezasına çarptırılmış ve Bursa Amerikan Kız Koleji de kapatılmıştır (Uçar, 2017, s. 370). Bursa Sulh Ceza Mahkemesi tanassur hadisesinde adı geçen misyoner sanıkların cezalarını kayıtlı oldukları ikametgâh adreslerinde çekmelerine karar vermiştir (Büyükkarcı, 2004, s. 217). Tanassur Hadisesinden sonra Türk Hükümeti yabancı okullar konusundaki tutumlarını tekrar gözden geçirme kararı aldı. Büyük tepkilere yol açan tanassur hadisesinden sonra aileler çocuklarını okuldan alarak tepkilerini gösterdiler. Ancak olaya karışan kız öğrenciler ise böyle bir durumun olmadığını ileri sürmeye devam ettiler (Arıç, 2014, s. 71). Bu incelemelerden anlaşıldığı üzere

Türk toplumuna en büyük iz eğitim ve kadın misyonerler aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Amerikalı misyonerler bu şekilde uzak coğrafyalara kendi bakış açılarına göre bir meşale yakma isteğinde olmuşlardı (Akgün, 1994, s. 2144).

4. BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

Amerikalı misyonerler tarafından kurulan, misyonerlik faaliyetlerini en etkili ve sistematik bir biçimde yerine getirmeyi hedefleyen Amerikan Board Teşkilatının Batı Türkiye Misyonu dâhilinde Bursa istasyonu için yaptığı çalışmalar ve bu çalışmalar içinde en önemli yere sahip olan Bursa Amerikan Kız Koleji incelenmiştir. Bu çalışma Amerikalı misyonerlere ait mektuplar, günlükler, yazışmalar ve P.A.B.C.F.M ‘e raporların temelinde, Bursa Amerikan Kız Kolejinin kuruluşunu, eğitim- öğretim faaliyetlerini, misyonunu, tanassur hadisesini ve okulun kapatılış sürecinin değerlendirmesini hedeflemiştir. Bu çalışma kapsamında Amerikan Board Teşkilatının Batı Türkiye Misyonu dâhilinde 1862, 1863, 1865, 1866, 1867, 1868 ve 1871 yıllarında Bursa istasyonuna ait P.A.B.C.F.M raporlarına ulaşılmıştır. Bu raporlar henüz fiziki bir binaya sahip olmamasına rağmen misyoner öğretmenler tarafından takip edilen öğrenci sayısı ve eğitime yapılan maddi katkıları bize göstermiştir. Bu durum Bursa Amerikan Kız Koleji hazırlık çalışmaları olarak nitelendirilebilir. Hem fiziksel hem de sistemli olarak hazırlığını tamamlayan kolejin resmi manada açılış tarihi 1876 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu tarihten itibaren Amerikan Board Teşkilatının Batı Türkiye Misyonu dâhilinde yıl sonu misyonerlik evlerine gönderilen 1876, 1877, 1878, 1879 ve 1883 yıllarına ait P.A.B.C.F.M ‘e raporları incelenerek yorumlanmıştır. Ayrıca bu çalışmada P.A.B.C.F.M ‘nin 1880 ve 1886 yılının Batı ve Doğu Bursa istasyonlarına ait tutulan raporlarına ulaşılarak özellikle kız öğrenci sayıları incelenmiştir.

Amerikalı misyonerlerin Bursa’da en çok önem verdiği faaliyetleri eğitim üzerine olmuştur. Bu faaliyetlerden en etkili ve en uzun ömürlü olanı Bursa Amerikan Kız Kolejidir. Başlangıçta Ermeni ve Rum öğrencilerinin eğitimine önem veren Bursa Amerikan Kız Koleji zamanla Türk öğrencilerine de eğitim vermeye başlamıştır. Kolejde Aritmetik, Geometri, Astronomi, Cebir, Mantık Coğrafya derslerinin yanı sıra yabancı dillerden İngilizce, Fransızca, Ermenice ve Türkçe dersleri verilmiştir. Bunların yanında kolejde dikiş- nakış, örgü, terzilik, gibi dersler verilerek kızların günlük ev yaşamına yönelik bilgiler edinilmesi sağlanmıştır. 1910 yıllara gelindiğinde ise Ermeni ve Rum öğrencilerine zorunlu olan İncil okumaları ve sabah dualarına katılım Türk öğrencilerine de zorunlu tutulmuştur. Hristiyanlığa ait özel günlerde ise daha özenli davranılmış kilise çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Bursa Amerikan Kız Kolejinden mezun olan ilk Türk öğrenci ise 1913-1914 eğitim öğretim yılında kayıtlara geçmiştir. Bu tarihten sonra okuldaki Türk öğrenci sayısında da git gide artış yaşanmıştır.

Araştırmanın Bursa Amerikan Kız Kolejinde çalışan misyoner öğretmenler bölümünde ise bazı misyoner öğretmenlerin biyografisine ve öğretmen maaşlarına yer verilmiştir. Bu öğretmenlerin amacı kızların gelişimine katkıda bulunmak, eğitimlerinin tamamlanmasını sağlamak ve Hristiyanlaşmalarına yardımcı olmaktır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenler kızlarla yakından ilgilenmişler, onlarla hoş sohbet ederek gezintilere çıkmışlar ve bu gezintiler esnasında İncil okumalarını rutin haline getirmişlerdir. Öğretmenler kızları iyi bir eş ve dini bilgilerle donatılmış iyi birer ev hanımı olmaları için de yetiştirmişlerdir.

Bursa Amerikan Kız Kolejinin kapanış nedeni ise Türk ve Müslüman öğrencilerin Hristiyan yapılması (tanassur hadisesi) ile olmuştur. Bu olay Türk kamuoyunda büyük yankı yapmış ve bu konu ile ilgili yargılama süreci başlatılmıştır. Bu çalışmada, tanassur hadisesi çoğunlukla yerli kaynaklar araştırılarak incelenmiştir. Tanassur hadisesinde öne çıkan öğrenciler Kamuran, Nemika, Ma'delet ve Seniha olmuştur. İddiaya göre bu öğrenciler öğretmenlerin dini sohbetlerinden etkilenerak Hristiyanlığa dair ritüelleri yerine getirmeye başlamışlardır. Bu öğrencilere ait günlüklerin Bursa Milli Eğitim Müdürlüğü'nün eline geçmesiyle birlikte Milli Eğitim Müfettişi Necip Bey olayı araştırmaya başlamış ve elde ettiği bilgileri Millî Eğitim Bakanlığına sunmuştur. Bakanlık müfettişlerinin de o teftişi üzerine 31 Ocak 1928 tarihinde öğrenciler tahliye edilerek Bursa Amerikan Kız Koleji kapatılmıştır. Okul müdürü Bayan Jillson ve öğretmenlerden Bayan Lucille Day ile Bayan Sanderson hakkında yargılama süreci başlatılmıştır. Mahkeme sonunda öğretmenlere üç gün hapis cezası ve 1,50 dolar para cezası verilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında, Bursa Amerikan Kız Kolejinin tanassur hadisesi nedeniyle kapatılması yabancı okullar da dini ve siyasi propagandaya izin verilmeyeceğinin de kesin bir kanıtı olmuştur.

5. BÖLÜM

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Papers Of The American Board Of Commissioners For Foreign Mission (P.A.B.C.F.M)

P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 18.

P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 24.

P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 36.

P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 42.

P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 5.

P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 53.

P.A.B.C.F.M., Reel: 582, No: 61.

P.A.B.C.F.M., Reel: 588 , No: 229.

P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 151.

P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 202.

P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 216.

P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 243.

P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 298.

P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No:216-217.

P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No:243.

P.A.B.C.F.M., Reel: 593, No: 852.

P.A.B.C.F.M., Reel: 596 , No: 308.

P.A.B.C.F.M., Reel: 596, No: 266.

P.A.B.C.F.M., Reel: 596, No: 366.

P.A.B.C.F.M., Reel: 608, No: 75.

P.A.B.C.F.M., Reel: 616, No: 499.

P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 543.

P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 561-562.

P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 592-593.

P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 648-649.

P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 650.

P.A.B.C.F.M., Reel: 617, No: 693.

P.A.B.C.F.M., Reel: 625, No: 168.

P.A.B.C.F.M., Reel: 625, No: 170-171.

P.A.B.C.F.M., Reel: 628, No: 124.

P.A.B.C.F.M., Reel: 628, No: 126.

P.A.B.C.F.M., Reel: 629, No: 213.

P.A.B.C.F.M., Reel: 629, No: 239.

P.A.B.C.F.M., Reel: 629, No: 260.

P.A.B.C.F.M., Reel: 629, No: 168.

P.A.B.C.F.M., Reel: 633, No: 1154.

Board Kayıtları

Amerikan Bord Heyeti (American Board), İstanbul, "Memorial Records for Julia A. Rappleye," American Research Institute in Turkey,.

Amerikan Bord Heyeti (American Board), İstanbul, "Personnel Records for Harriet G. Powers (1) ," American Research Institute in Turkey,.

Amerikan Bord Heyeti (American Board). (1901). *Summary of the Reportss of Stations of the Mission of the A.B.C.F.M. to Western Turkey; presented at the Annual Meeting.*

Board), A. B. Memorial records for Annie T. Allen. İstanbul: Amerikan Bord Heyeti (American Board), Istanbul, "Memorial records for Annie T. Allen," American Research Institute in Turkey, Istanbul Center Library.

Board), A. B. Memorial records for Jeannie L. Jillson. İstanbul: American Research Institute in Turkey, İstanbul Merkez Kütüphanesi.

Board), A. B. Memorial records for Julia A. Rappleye. İstanbul: Amerikan Bord Heyeti (American Board), İstanbul, "Memorial records for Julia A. Rappleye," American Research Institute in Turkey, İstanbul Center Library.

Board), A. B. Memorial records for Theodore A. Baldwin. İstanbul: Amerikan Bord Heyeti (American Board), İstanbul, "Memorial records for Theodore A. Baldwin," American Research Institute in Turkey, İstanbul Center Library.

Board), A. B. Memorial records for Ursula G.C. Marsh. İstanbul: Amerikan Bord Heyeti (American Board), İstanbul, "Memorial records for Ursula G.C. Marsh," American Research Institute in Turkey, İstanbul Center Library.

Board), A. B. Personnel records for Edith F. Parsons. İstanbul: Amerikan Bord Heyeti (American Board), İstanbul, "Personnel records for Edith F. Parsons," American Research Institute in Turkey, İstanbul Center Library.

Jillson, J. (1923-1924, Mayıs 27). Birleşik Mesih Kilisesi (UCC), Türkiye'deki Amerikan Araştırma Enstitüsü (ARIT), Salt Araştırma. *Türkiye'deki Yakın Doğu Misyonu Yıllık İstasyon Raporları, 1923-1924 Yılı Bursa Kız Okulu Raporu.*

Jillson, J. (1924-1925, Haziran 7). Birleşik Mesih Kilisesi (UCC), Türkiye'deki Amerikan Araştırma Enstitüsü (ARIT), Salt Araştırma. *Türkiye'deki Yakın Doğu Misyonu Yıllık İstasyon Raporları, 1924-1925 Yılı Amerikan Bursa Okulu Raporu.*

Powers, Harriet G. (1904- 05). Birleşik Mesih Kilisesi (UCC), Türkiye'deki Amerikan Araştırma Enstitüsü (ARIT), Salt Araştırma. Broosa, Yatılı Kız Okulu, 1903-1904 Amerikan Bord Heyeti (Amerikan Board) Raporu.

Reports of Stations Of The Mission Of The A.B.C.F.M To Western Turkey. (1901, May). 24.

Diğer Eserler

1317 yılı Hüdâvendigâr Vilâyeti Salnâme-i Resmîyesi. 334-335.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 134, Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Eğitiminde Modernleşme, İstanbul 2014.

T.C. Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Fon No:502 Kutu No: 22384, Gömlek No:99284, Sıra No:9.

Elektronik Kaynaklar

Güngör, E. (2003). Türkiye'de Misyoner Faaliyetleri. (M. E. Şahin, Dü.) İstanbul: Hisar Kültür Gönüllüleri. <https://www.scribd.com/document/380862447/Erol-Gu-ngo-r-Tu-rkiye-de-Misyoner-Faaliyetleri-pdf#>.

<http://www.dlir.org/archive/items/show/11647?output=dcmes-xml>.

<http://www.dlir.org/images/stories/dlir/arit/map1.jpg>.

Kitaplar

Arıg A.S. (2014). *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

Büyükkarcı, S. (2004). *Türkiye'de Amerikan Okulları*. Konya: Yelken Yayınları

Kocabaşoğlu, U. (1989). *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika 19.Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları*. İstanbul: Arba Yayınları.

Önal, M. (2012). *Yeni Dünyadan Eski Dünyaya 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Amerikan Misyonerlik Faaliyetleri (Bursa Örneği)*. İstanbul: Okur Kitaplığı.

Sevinç, N. (1975). *Ajan Okulları*. İstanbul: Dede Korkut Yayınları.

Uçar, A. (2017). *1928'de Hristiyanlaştırılan Kızlar*. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.

Vahapoğlu, M.H. (1990). *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık Ve Yabancı Okulları (Yönetimleri Açısından)* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

Yıldırım, H. (2011). *Bursa Amerikan Kız Kolejinin Misyonerlik Davası*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Yıldız, Ö. (2016). *Amerikan Protestan Misyonerlerinin Bursa'da Teşkilatlanmaları ve Faaliyetleri (1834-1928)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Makaleler

- Akgün, Seçil (1994), “Kendi Kaynaklarından Amerikalı Misyonerlerin Türk Sosyal Yaşamına Etkisi (1820-1914), X. Türk Tarih Kongresi’nden Yarı Basım, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, s. 2121-2145.
- Alan, G. (2007). Amerikan Board Okullarında Yürütülen Misyonerlik Faaliyetleri. *Journal of Islamic Research*, 20(4).
- Armaoğlu, F. (1997, Mart). Türkiye'deki Amerikan Okulları Krizi (1927-1928). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XIII(37), s. 1-29.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(2), s. 368-388.
- Büyükkarcı, S. (2001). Amerikan Okulları Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(9).
- Çatalbaş, R. (2014). Young Men’s Christian Association’ın Türkiye'deki Faaliyetleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 55(1), 101-122.
- Çayır, C. (2005). Din Değiştirmede Etkili Olan Psiko-Sosyal Faktörler Ve Bursa'da Misyonerlik Faaliyetleri. *Türkiye Dinler Tarihi Dinler Yayınları*, 1(5), s. 281-290.
- Çelik, E. T. (2019). Atatürk Dönemi Laiklik Uygulamaları ve Amerika . *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, s. 57-82.
- Döşkaya, F. Ç. (2021). Amerikan Board’un Kadın Misyonerleri ve Kadın Boardları. *Prof. Dr. Mustafa Öztürk Onuruna Tarih Yazıları I*, 1.
- Haydaroğlu, İ. (2006). Osmanlı Devletinde Yabancı Okullarda Denetim ve Cumhuriyet Döneminde Yansımaları. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25(39), s. 149-160.
- Kılıç, R. (2006). Misyonerlik ve Türkiye'ye Yönelik Misyoner Faaliyetleri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), s.327-342.
- Ortak, Ş. (2013). Hristiyanlaştırma Olayı ve Bursa Amerikan Kız Koleji'nin Kapatılması. S. Koçaslan (Ed.), *Mudanya Mütarekesi'nden Günümüze Bursa Uluslararası Sempozyumu 26-28 Eylül 2013-Bursa* (ss. 671-698). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Polat, İ. (1988). Osmanlı İmparatorluğunda Açılan Amerikan Okulları Üzerine Bir İnceleme. *Belleten*, s. 627-652.

Sezer, A. (1999). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e; Misyonerlerin Türkiye'deki Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, s. 169-183.

Tangülü, Z. ve Halifeoğlu-Kuzgun, M. (2013). "19. Yüzyılın Sonları 20. Yüzyılın Başlarında Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Eğitim Anlayışına Amerikalı Misyonerlerin Yaklaşımı". *Asia Minor Studies* 01(01), s.137-155.

Yücel, İ. (2016, Nisan). Yabancı Okullar Ve Kültürel Milliyetçilik: Bursa Amerikan Kız Koleji Tanassur Hadisesi (1928). *Belleten*, LXXX, s. 307-328.

Tezler

Aksu, A. (2010). Amerikalı Misyonerlerin Osmanlı Anadolu'sundaki Eğitim Faaliyetleri (1820-1900) Ve Bunun Osmanlı Toplum Yapısına Etkileri. *Doktora Tezi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alan, G. (2002). Merzifon Amerikan Koleji Ve Etkileri. *Doktora Tezi*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Can, Ö. (2017). Amerikan Misyoner Teşkilatı'nın Türkiye'de Eğitim Faaliyetleri (1908-1924). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Esenkal, E. (2006). Yabancı Ülkeler Tarafından Osmanlı Coğrafyasında Açılan Okullar. *Yüksek Lisans Tezi*, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mutlu, Ş. (1999). Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldız, Ö. (2007). Türkiye'de Amerikan Protestan Misyonerlerinin Faaliyetleri Çerçevesinde Bursa Şubesi (İstasyonu) 1834-1928. *Doktora Tezi*, Kayseri: T.C Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı.

Yılmazlar, H. (2007). Türkiye'de Özel Okulların Gelişimi (1923-1950). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

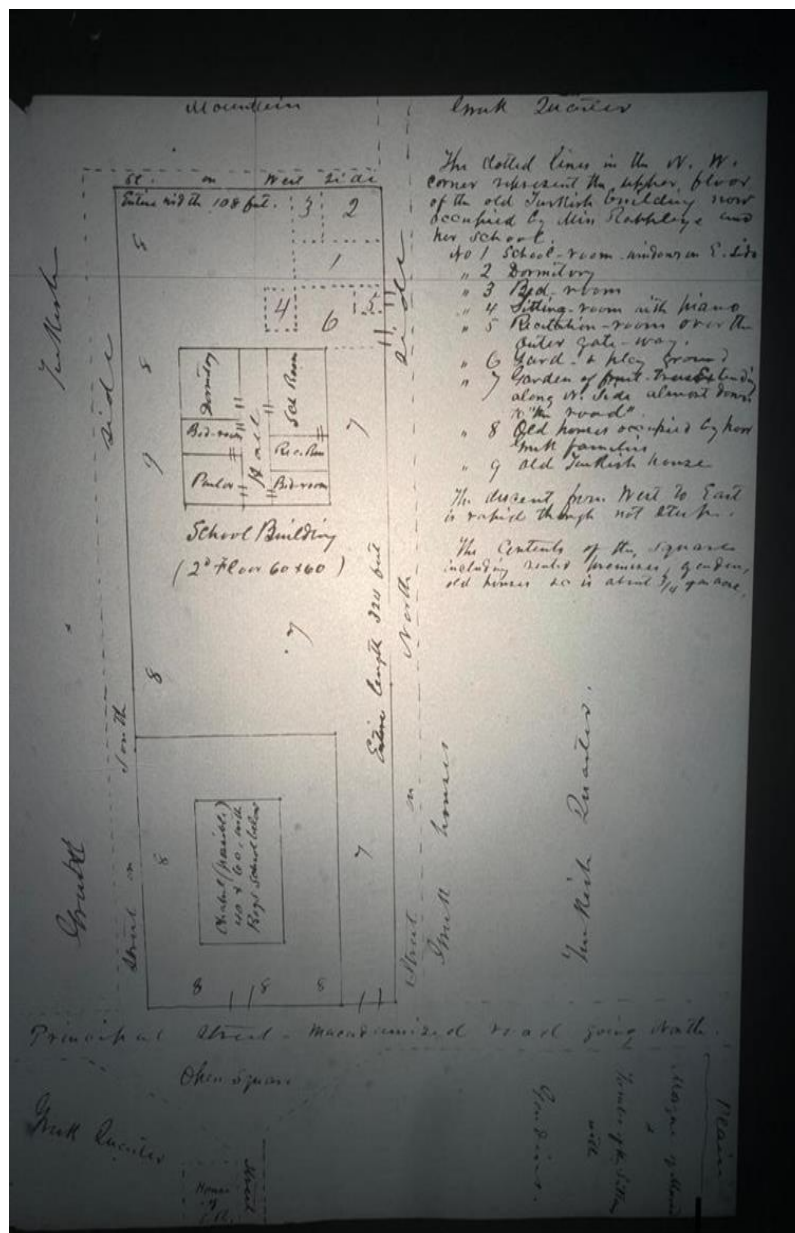
7. BÖLÜM

EKLER

Ek 1

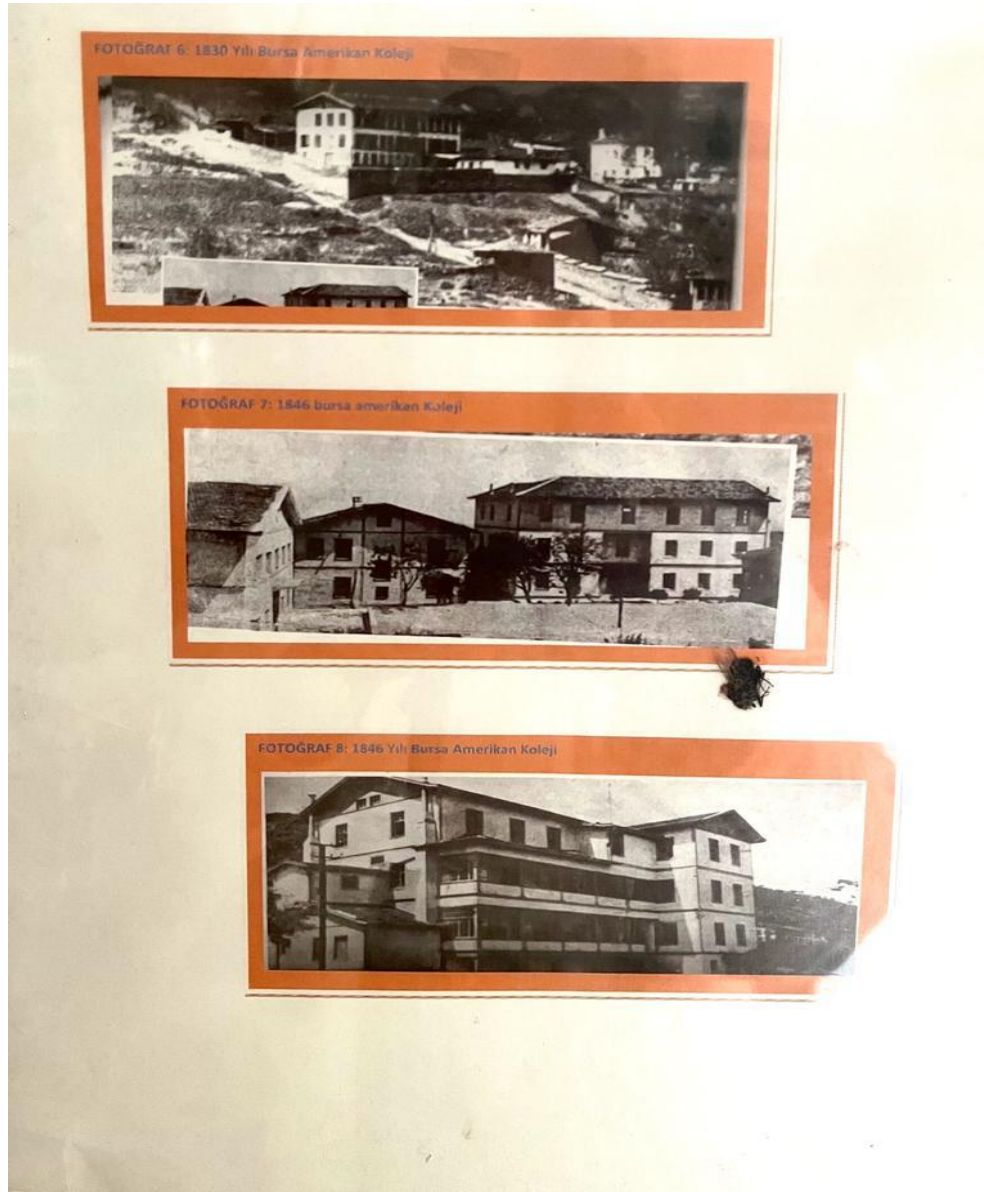
Bursa Amerikan Kız Koleji Krokisi

(P.A.B.C.F.M., Reel: 593, No: 852).

Ek 2*Muradiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi*

- Günümüzde Bursa Amerikan Kız Koleji yerine kurulan okuldur.
- Çekim: Ezgi Sena Köknar

Ek 3*Bursa Amerikan Kız Kolejine Ait Resimler*

- Muradiye Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde bulunan okulun eski görünümü üzerine.
- Çekim: Ezgi Sena Köknar

Ek 4

P.A.B.C.F.M Raporlarına Ait Bir Bölüm

(P.A.B.C.F.M., Reel: 593, No: 852).

Some time last winter the suggestion of a building for Miss Robbly's school was made by her friends in California. We had just then rented a place for three years and were putting it in order for her accommodation. The situation being good, and on the supposition that it and the remaining portions of the square might be purchased, I drew up a plan of what might be, and what would meet the wants of the case, and this was communicated to the California ladies, in accordance with their expressed desire. Herewith I will send you a copy of the same. - From some information casually received, I inferred that the premises rented, together with those adjoining, might be purchased for about 60,000 piastres currency, which at the then rate of the Turkish Lira, would be equivalent to 400 £. T. A plain two story building, constructed in the Provencal style of wood and sun-dried brick plastered with mud and turkin, about 60 feet by 60, to contain a school room 24 x 40, with a recitation room or two, a dormitory for 15 or 20, a sitting room and a bed room or two, with the appointments of a native house in the lower story, was roughly estimated to cost 600 or 800 £. T. or a total for ground and buildings of 1000 or 1200 £. T. or say 5000 abwadda.

Ek 5

P.A.B.C.F.M Raporlarına Ait Bir Bölüm 1867 Yılına Ait Yıllık Tablo Görünümü

(P.A.B.C.F.M., Reel: 588, No: 202).

[illegible]

Ek 6

P.A.B.C.F.M Raporlarına Ait Bir Bölüm 1886 Yılına Ait Yıllık Tablo Görünümü

(P.A.B.C.F.M., Reel: 596, No: 366).

[3]

ANNUAL TABULAR VIEW, No. II., FOR THE YEAR 1886

[To be sent to the Missionary House as soon as possible after the close of the year.]

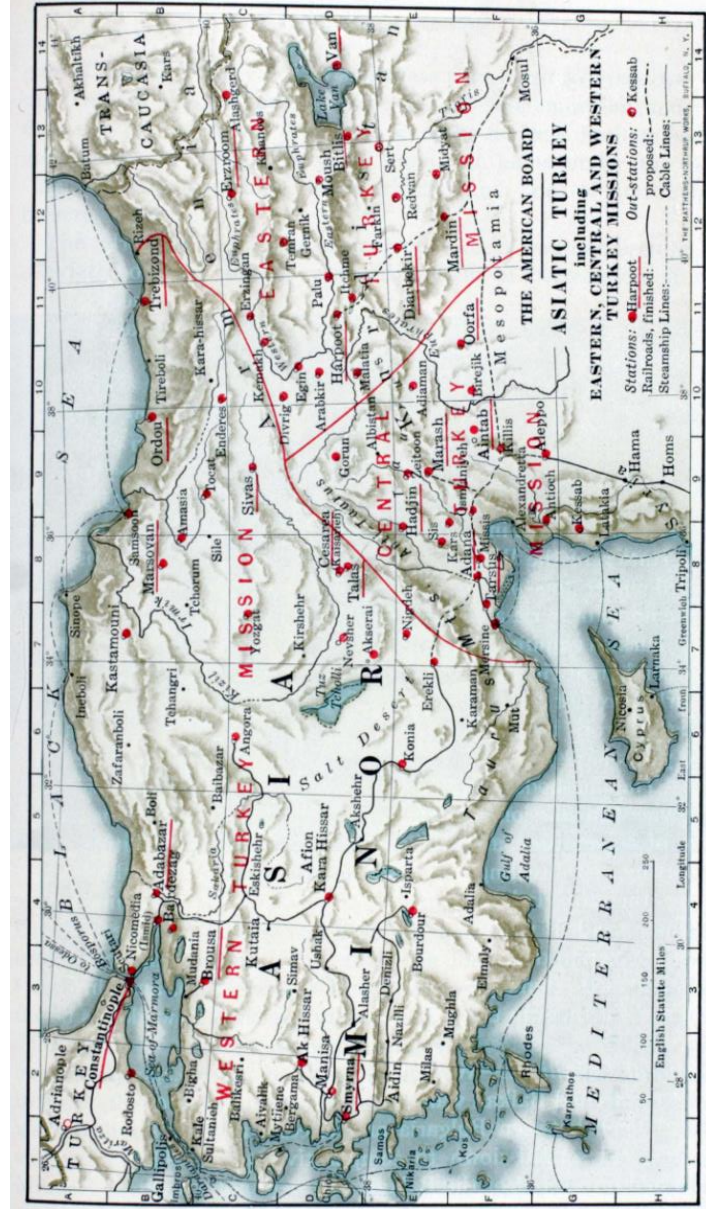
Name of the Mission, *Western Turkey.*

STATIONS AND OUT-STATIONS Give the Station and Out-Stations in the same order as in No. I.	CIVIL COMMUNITY			PECUNIARY CONTRIBUTIONS							EDUCATION							Total No. of Pupils	
	Number of Males	No. of Free Payers	Widows No. and/or all as Protestants	Civil Head	Patron's Subsidies	Ribbutions	General Bazaar	Theological or other Special Schools	Pupils in do.	Other Bazaaring	Ribbutions	Pupils in do.	Common Schools	Males Pupils in do.	Females Pupils in do.	Total Pupils in do.	Pupils in do. Theological and Common Schools	Other schools receiving instructions	
5 BROOSA West	5	4	13		1200	5000	200					1	31				1		32
" " East	140	60	300		11000	11500	3500	1	66				1	20	18	38			104
Banderna	10	7	20		300	800	300						1	16	9	25	3		28
Edinjik	7	5	19																
Houhalich	19	11	37		400	150	232						1	1	5	6			6
Demirdeh	12	6	25																
Kulez	51	27	91		2000	750	500						1	10	9	19			19
Yonik	73	43	134		1200		11,050						1	15	10	25			25
Jerrah	19	15	27			200	200						1	7	15	22			22
Bilyik	23	15	33																
Navradchai	31	14	56			100							1	20	5	25			25
Geuldagh	18	10	34										1	3	13	16			16
Kutahya	6	6	8										1	9	6	15			15
Karadagh	42	20	76		600	200							1	15	5	20			20
TOTAL	456	243	873		16,700	18,700	15,402	1	66	1	31	10	116	95	211	1	3	312	

Ek 7

Türkiye'deki Amerikan Board Misyonları Haritası, yaklaşık 1914

(<http://www.dlir.org/images/stories/dlir/arit/map1.jpg>).

Türkiye'deki Amerikan Board Misyonları Haritası, yaklaşık 1914

Ek 8

Baldwin, Theodore A.

(<http://www.dlir.org/archive/items/show/11647?output=dcmes-xml>).

Baldwin, Theodore A.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri:

Lisans: Bursa Uludağ Üniversitesi Tarih (2015-2019)

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (2017-2020)

Staj ve Çalıştığı Kurumlar:

Zekai Gümüşdiş Ortaokulu

Ahmet Cevdet Paşa Anadolu İmam Hatip Lisesi

Macide Gazioğlu Kükürtlü Ortaokulu